

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Форма навчання денна

Кафедра міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин

Допускається до захисту

Завідувач кафедри

_____ Вікторія СТІЛЕЦЬ

« _____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Міжнародні платіжні системи у міжнародному бізнесі»

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

ступеня магістр

Виконавець роботи Змайло Вячеслав Олександрович

(підпис, дата)

Науковий керівник Пожар Артем Анатолійович

(підпис, дата)

Рецензент Назаренко Станіслав Миколайович

Полтава – 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні аспекти діяльності міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.....	7
1.1. Виникнення міжнародних платіжних систем.....	7
1.2. Еквайринг як інтеграція платіжних систем у світову торгівлю.....	16
1.3. Електронні гроші, як інструмент платіжних систем.....	22
Висновки до розділу 1.....	30
Розділ 2. Аналіз міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.....	32
2.1. Характеристика стану міжнародних платіжних систем.....	32
2.2. Сучасні виклики та тенденції розвитку міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.....	40
2.3. Безпека та ризики надійності міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.....	49
Висновки до розділу 2.....	59
Розділ 3. Напрями вдосконалення міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.....	62
3.1. Інноваційні рішення використання міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.....	62
3.2. Перспективи цифровізації міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.....	72
Висновки до розділу 3.....	81
Висновки та рекомендації.....	83
Перелік інформаційних джерел.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації економіки та інтеграції світових ринків, міжнародні платіжні системи набувають надзвичайного значення як інструмент забезпечення швидкого, надійного та безпечного обігу капіталів між країнами. Міжнародний бізнес, що базується на транскордонних операціях, потребує ефективних платіжних механізмів для проведення розрахунків у різних валютах, що робить тему міжнародних платіжних систем особливо актуальною. Важливість дослідження зростає в умовах збільшення кількості міжнародних угод і розширення міжнародної співпраці між бізнесами різних країн, що потребує швидких та безпечних фінансових рішень. Отже, дослідження міжнародних платіжних систем є своєчасним і відповідає потребам глобального ринку. Окрім того, воно сприяє розвитку теоретичних знань про функціонування міжнародних платіжних систем і дає можливість розробити практичні рекомендації для їхнього вдосконалення, що дозволить підвищити конкурентоспроможність національних економік на світовому ринку.

Серед зарубіжних вчених, які зробили значний внесок у розвиток теорії та практики функціонування міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі, слід відзначити таких, як Р. Вілсон, Е. Доллан, Р. Кембелл, Ж. Перар, Е. Рафаель, П. Роуз, Б. Сміт, К. Шмітгофф та інші. Вони досліджують питання оптимізації процесів розрахунків, зниження транзакційних витрат та впровадження інновацій у платіжні механізми. На аспектах розвитку міжнародних платіжних систем і їх впливу на міжнародний бізнес зосереджена значна увага українських науковців, таких як О. Береславська, О. Вовчак, М. Дудченко, О. Євнух, Ю. Лисенков, Д. Лук'яненко, В. Мазуренко, В. Міщенко, А. Мороз, В. Новицький, М. Олексієнко, О. Плотников, С. Пирог, О. Рогач, А. Філіпенко, С. Циганов, С. Цокол та С. Якубовський, які досліджували специфіку впровадження міжнародних платіжних систем у контексті глобалізації та розвитку міжнародного бізнесу. Їхні дослідження охоплюють питання підвищення ефективності платіжних процесів, забезпечення

надійності й безпеки міжнародних транзакцій, а також впливу нових технологій на трансформацію фінансових інструментів, зокрема електронних грошей та цифрових валют.

Попри значну увагу науковців до розвитку міжнародних платіжних систем, окремі аспекти їх ефективності в умовах сучасних інформаційних технологій залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребує системного аналізу проблема оптимізації взаємодії міжнародних платіжних систем з комерційними організаціями та пошук шляхів мінімізації ризиків, що виникають під час таких операцій. Актуальність описаних проблем обумовила теоретико-прикладне дослідження міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі, а коло питань, які потрібно розглянути, обумовили мету і завдання наукового дослідження.

Метою дослідження є комплексний аналіз функціонування міжнародних платіжних систем у контексті міжнародного бізнесу, виявлення основних тенденцій їх розвитку та ролі в глобальній економіці. Важливим аспектом є дослідження механізмів інтеграції платіжних систем у міжнародну торгівлю та фінансові операції, а також оцінка їхньої ефективності та безпеки.

Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі поставлені та вирішені такі **завдання**:

- розглянути етапи виникнення міжнародних платіжних систем;
- висвітлити еквайринг як метод інтеграції платіжних систем у світову торгівлю;
- охарактеризувати електронні гроші, як інструмент платіжних систем;
- проаналізувати Електронні гроші, як інструмент платіжних систем;
- визначити сучасні виклики та тенденції розвитку міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі;
- дати оцінку безпеці та ризикам надійності міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі;
- окреслити інноваційні рішення використання міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі;
- навести перспективи цифровізації міжнародних платіжних систем у

міжнародному бізнесі.

Об'єктом дослідження є міжнародні платіжні системи, які функціонують у глобальній економіці та забезпечують фінансові транзакції між суб'єктами міжнародного бізнесу.

Предметом дослідження є процеси функціонування, розвитку та вдосконалення міжнародних платіжних систем, їхня роль у забезпеченні фінансової стабільності, ефективності розрахунків у міжнародному бізнесі, а також механізми мінімізації ризиків, пов'язаних з їх використанням.

Методи дослідження. У процесі дослідження міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі було застосовано комплекс наукових методів, які дозволяють забезпечити всебічний аналіз проблеми. Основним методом є системний аналіз, який дозволив дослідити структуру та функціонування міжнародних платіжних систем у взаємозв'язку з іншими елементами фінансової системи. З метою вивчення динаміки розвитку платіжних систем використовувалися методи економічного аналізу, такі як порівняльний та факторний аналіз, що дало змогу оцінити зміни в ефективності платіжних систем у різних регіонах та країнах. Для аналізу сучасних тенденцій і викликів у сфері міжнародних платежів застосовували метод аналізу літературних джерел та контент-аналіз, що допомогло визначити наукові підходи до вирішення проблем, пов'язаних із безпекою та інноваціями в міжнародних платіжних системах. Статистичні методи дали змогу проаналізувати кількісні показники розвитку платіжних систем, такі як обсяг транзакцій, швидкість платежів, рівень комісій та інші показники, які є критичними для оцінки ефективності платіжних механізмів у міжнародній торгівлі. Також у роботі застосовувалися методи порівняльного аналізу, що дозволило зіставити різні моделі міжнародних платіжних систем та оцінити їхню ефективність у контексті міжнародної економіки.

Інформаційна база дослідження. Основою даного дослідження є широке коло джерел, яке включає міжнародні наукові праці, аналітичні звіти, статистичні дані, нормативно-правові акти, що регулюють функціонування міжнародних платіжних систем, а також практичні матеріали від міжнародних організацій, які

здійснюють моніторинг та дослідження розвитку платіжних систем. Крім того, до інформаційної бази дослідження входять матеріали міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків, а також звіти міжнародних платіжних систем, таких як SWIFT, Visa, MasterCard та PayPal.

Впровадження результатів дослідження. *Практична значущість дослідження* підтверджується «Довідкою про рекомендації щодо впровадження та використання результатів дослідження по кваліфікаційній роботі ТОВ «СКС КРС». Впровадження стосується застосування таких технологій як блокчейн і штучний інтелект, вдосконалення інфраструктури електронних платежів з акцентом на мобільні рішення для підвищення доступності фінансових послуг.

Значущість дослідження для навчального процесу полягає в тому, що основні висновки кваліфікаційної роботи використані в процесі викладання навчальної дисципліни «Міжнародні фінанси». Впровадження підтверджується «Довідкою про рекомендації щодо впровадження та використання результатів дослідження по кваліфікаційній роботі в освітньому процесі Полтавського університету економіки і торгівлі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконання кваліфікаційної роботи пов'язане з планом наукових досліджень Полтавського університету економіки і торгівлі за темою «Сучасні процеси глобалізації: рушійні сили, мегатренди, суперечності» (0113U006220). Внесок автора полягає в аналізі міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення і отримані результати дослідження оприлюднені на XII Міжнародній науково-практичній конференції науковій конференції «Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти» (м. Львів, 14-15 серпня 2024 року).

Публікації: Змайло В.О., Пожар А.А. Міжнародні платіжні системи у міжнародному бізнесі. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 14-15 серпня 2024 року. Львів : Львівський науковий форум, 2024. С. 16–17 [9].

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ

МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

1.1. Виникнення міжнародних платіжних систем

У сфері обігу продуктів людської праці найважливішою складовою є обіг грошей. В процесі еволюції економічних відносин учасників ринку товарів та послуг вимоги до функціонування грошової системи стають все складнішими. Через це традиційні форми грошей зазнають змін, поступово переходячи в платіжних системах на електронні форми.

Нинішній механізм платежів і розрахунків, заснований на використанні сучасних платіжних систем, є результатом тривалого еволюційного процесу. Розвиток форм власності та поява грошової форми вартості пов'язані з виділенням грошей як загального еквівалента з усієї маси товарів в результаті розвитку обміну. Виникнення безготівкових розрахунків було зумовлене потребами середньовічної торгівлі та необхідністю переведення грошей з однієї місцевості в іншу, що часто супроводжувалося обміном грошей.

У 16-17 століттях купецькі гільдії низки міст (Угорщини, Мілана, Амстердама, Гамбурга, Норвегії) створили спеціальні жиробанки для здійснення безготівкових розрахунків. На початковому етапі становлення банків вирішувалися прості задачі у сфері розрахунків: захистити купців від втрат через псування монет урядами та надання позик державі, містам та деяким зовнішньоторговельним компаніям. З виникненням банків з'явилися перші платіжні системи, що започаткувало період становлення та розвитку платіжних систем. Суб'єктами платіжної системи були клієнт-купець, який мав вільні грошові кошти та бажав розрахуватися з іншим клієнтом-купцем, а також банк, що здійснював цей платіж. Таким чином, перша платіжна система створювалася на основі одного банку.

Фактично, платіжна система є простим варіантом сучасної платіжної системи на базі одного банку. Клієнти, які обслуговуються в одному банку, здійснюють розрахунки між собою, але з використанням сучасних розрахункових інструментів та комп'ютерних мереж. З появою потужних комп'ютерів та комп'ютерних мереж грошові розрахунки вийшли за межі одного банку, подолали державні кордони і набули ще однієї форми – електронної. На зміну традиційним банківським чекам прийшла система електронних розрахунків, яка дозволяє здійснювати платежі між різними банками у режимі реального часу.

Процес розвитку електронних грошей можна розділити на три основні етапи. Перший етап (1960-1980 роки) – впровадження в обіг магнітних кредитних і дебетових карт. Використання таких карт стало основою для розвитку електронних платіжних систем. Під час другого етапу (1990-2000 роки) з'являються пластикові картки з вбудованими мікропроцесорами з необхідною інформацією, які отримали назву смарт-карти. На третьому етапі (починаючи з 2000-х років) з'явився новий вид електронних грошей – «мережеві гроші». Електронні гроші поєднали в собі переваги готівкового та безготівкового обігу – простоту, анонімність і безпеку здійснення розрахунків, а також значне зниження витрат обігу. Незважаючи на те, що наразі найпоширенішим засобом роздрібних платежів залишаються готівкові гроші, магнітні та мікропроцесорні картки стають все більш популярним засобом платежу.

Щодо визначення «платіжна система», яке використовується на світовому фінансовому ринку, тут мається на увазі розгляд видів платіжних систем, які поділяються на світові, національні та локальні платіжні системи. Різниця між ними полягає в тому, що перші дозволяють обслуговуватися у більшості країн світу, а в других або кількість обслуговуючих терміналів значно менша, або обслуговування карток обмежується країною, в якій картка була емітована. Картки локальних платіжних систем обслуговуються лише на конкретній території невеликою кількістю підприємств.

З плином часу платіжні системи продовжують розвиватися, реагуючи на нові вимоги глобалізованого світу та новітні технології. Сучасні платіжні системи не лише покращують доступність та швидкість фінансових операцій, але й

забезпечують більшу прозорість та безпеку. Усі ці фактори сприяють підвищенню ефективності фінансових процесів у глобальній економіці, полегшуючи транзакції між країнами та континентами. Щоб йти в ногу з часом, платіжні системи продовжують удосконалювати свої сервіси, пропонуючи нові рішення для різних категорій користувачів – від великих корпорацій до звичайних споживачів. Завдяки інтеграції технологій штучного інтелекту та блокчейну, з'являються нові способи підвищення ефективності фінансових операцій, забезпечуючи швидкість та безпеку. У майбутньому, можна очікувати ще більшу диверсифікацію та розвиток платіжних систем, що робить їх невід'ємною частиною глобальної економіки.

Серед міжнародних платіжних систем функціонує четвірка найбільш широко використовуваних у всьому світі та в Україні, зокрема, – це VISA, MasterCard, American Express та Diners Club. Лідером серед них є міжнародна платіжна система VISA: приблизно 60% усіх випущених банківських карт в Україні мають логотип цієї платіжної системи. Банківські картки VISA приймають у більш ніж 200 країнах світу. На другому місці за популярністю знаходиться платіжна система MasterCard, на яку станом на 2024 рік припадало близько 35% карт, а за весь час в Україні було випущено близько 80 млн карт. Платіжна система MasterCard, хоч і поступається VISA за кількістю випущених карт, не поступається їй за кількістю торгових точок і країн, де приймають ці банківські картки.

Ці дві платіжні системи є абсолютними лідерами у світі, а також утримують близько 95% ринку України. Умови і тарифи, що пропонуються платіжними системами VISA і MasterCard, практично однакові, але існують деякі відмінності в розрахунках. Головною та основною відмінністю є те, що платіжна система VISA здійснює всі свої операції через американський долар, тоді як MasterCard одразу конвертує платіж у необхідну валюту. Тобто, при купівлі товару у валюті, відмінній від долара США (євро, фунт стерлінгів, юань і так далі), гривні спочатку конвертуються в долари, а долари потім конвертуються у валюту, в якій зазначена ціна товару. На такій конвертації покупець може втратити від 1 до 4% вартості товару. Платіжна система MasterCard у цьому плані є більш переважною, оскільки в ній немає проміжної конвертації в долари США; обмін відбувається одразу у

валюту, в якій зазначена ціна товару.

Ця різниця між платіжними системами VISA і MasterCard особливо важлива для людей, які здійснюють покупки в іноземних інтернет-магазинах, де вартість товару може бути вказана в різних валютах і залежить від країни, де знаходиться інтернет-магазин.

Окрім MasterCard і VISA, існують також такі платіжні системи, як American Express і Diners Club, але в Україні вони не мають такої популярності, як дві вищезгадані. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що ці платіжні системи відносяться до преміум-сегменту та характеризуються значним пакетом сервісних послуг і, відповідно, високою вартістю обслуговування, тоді як вартість обслуговування Visa і MasterCard значно нижча. Зокрема, American Express пропонує знижки на проживання в деяких готелях, спеціальні ціни на авіаквитки, страхування від нещасних випадків та багато інших пропозицій. Крім цього, у платіжної системи American Express є бонусна програма під назвою «Membership Rewards», згідно з якою за кожну здійснену покупку власник картки отримує бали, які можна витратити на товари та послуги. Diners Club – це своєрідні клубні картки. Ці картки користуються популярністю серед людей, які часто подорожують до інших країн світу. До ексклюзивних послуг платіжної системи Diners Club можна віднести різні види страхування, програми з організації ділових поїздок, надання знижок на купівлю товарів, проживання в готелях, оренду автомобілів тощо.

З розвитком банківського сектора і фінансового ринку платіжні системи змушені знижувати вартість обслуговування своїх карток. Варто зазначити, що раніше вартість обслуговування карток Visa і MasterCard в Україні також була високою. Це було пов'язано з тим, що кількість банків, здатних емітувати і обслуговувати банківські картки, була обмеженою, і клієнт був готовий заплатити більшу суму, щоб мати можливість без проблем здійснювати платежі за кордоном.

Окрім вищезгаданих міжнародних платіжних систем, існує ще одна найбільша національна платіжна система у світі – UnionPay. Вона є платіжною системою, яка до недавнього часу мала монопольне право на обслуговування банківських карток у Китаї, оскільки інші платіжні системи не могли створювати свої клірингові центри в

цій країні і обмежувалися лише емісією кобрендингових карток (наприклад, кобрендингові картки Visa і UnionPay). Однак з 1 червня 2015 року набув чинності закон, який дозволяє іноземним операторам, включаючи найбільші платіжні системи Visa і MasterCard, створювати в Китаї свої клірингові підрозділи. Тим не менш, на сьогоднішній день UnionPay є абсолютним лідером за кількістю емітованих карток (3,4 млрд штук проти 2,5 у Visa і 1,9 у MasterCard). Варто також зазначити японську національну платіжну систему JCB, розмір емісії карток якої на кінець 2015 року становив 60 млн штук.

Також у густонаселеній Індії функціонує своя платіжна система. Національна платіжна корпорація Індії (NPCI) почала випуск банківських карток національної платіжної системи RuPay 26 березня 2012 року. RuPay також надає уніфіковану «Kisan Card», що випускається банками по всій країні і дозволяє фермерам вести бізнес за допомогою банкоматів і POS-терміналів. Існують плани щодо випуску карток за кордоном. Штаб-квартира RuPay розташована в Мумбаї.

NPCI також випускає чип-картки з високим рівнем безпеки з використанням EMV-чипової технології (EMV – Europay, MasterCard і Visa). Компанія уклала стратегічне партнерство з американською компанією Discover Financial Services для карток RuPay. На даний момент понад 270 банків випускають картки RuPay, які приймаються до оплати у всіх індійських POS-терміналах (електронних програмно-технічних пристроях для прийому до оплати за пластиковими картками). Всього випущено понад 150 млн карток RuPay.

Аналізуючи роль платіжних систем в організації сучасної економічної інфраструктури, можна сказати, що вони відіграють ключову роль у розвитку економіки країни та формуванні фінансового ринку. Платіжні системи не тільки забезпечують безперебійність фінансових операцій, але й сприяють підвищенню прозорості, безпеки та ефективності економічних процесів на національному і міжнародному рівнях [4]. Сучасні технології, такі як блокчейн, штучний інтелект і біометричні системи ідентифікації, продовжують змінювати платіжні системи, адаптуючи їх до вимог цифрової економіки, що робить їх невід’ємною частиною глобальної фінансової екосистеми.

Залежно від виду операцій та характеру розрахункових інструментів на світовому ринку платіжних технологій існують різноманітні платіжні системи, проте єдиний підхід до їх класифікації відсутній. Можна виділити такі платіжні системи:

1. Виписка рахунків за кредитними картками.
2. Накопичення заборгованостей за електронними торговими рахунками (система пов'язана з проведенням великої кількості мікроплатежів, для яких необхідно накопичувати суму, пропорційну звичайній комерційній транзакції).
3. Зберігання грошей на електронних рахунках (інструментами цієї системи є смарт-карта або її еквівалент у вигляді електронного рахунку, на який спочатку необхідно внести готівку або переказати кошти з банківського рахунку).
4. Оформлення рахунків за електронними дебетовими картками.
5. Платежі за допомогою електронних чеків (надають можливість переказувати кошти з уже наявних банківських рахунків з правом виписки на них електронних чеків).

Залежно від функціональних особливостей міжнародні платіжні системи поділяють на два види: системи, у яких реалізовано технологію перенесення інформації в електронному вигляді про «грошові зобов'язання» емітента з пристрою одного власника на пристрій іншого; системи, які не мають можливості перенесення інформації в електронному вигляді про «грошові зобов'язання» емітента з пристрою одного власника на пристрій іншого.

Західні науковці надають наступну класифікацію платіжних систем, кожна з яких має свої особливості:

- системи на базі пластикових карток (Based-card systems);
- системи на основі мереж (Network-based systems).

Існує також класифікація міжнародних платіжних систем, заснована на сучасній системі електронних технологій та Інтернеті як інструменті безготівкових розрахунків:

1. Міжнародні платіжні системи на основі пластикових карток (Visa, MasterCard, Diners Club тощо).

2. Системи віддаленого банківського обслуговування (Інтернет-банкінг, мобільний банкінг).

3. Електронні мережеві гроші (PayPal).

4. Криптовалюти (Bitcoin, Litecoin тощо).

Історично склалося так, що роздрібні банки мали розгалужену мережу відділень. У 1970-х роках були введені банкомати, у 1980-х роках впроваджені кол-центри, у 1990-х роках настала епоха Інтернету, а з 2000-х років в наше життя увійшли мобільні технології. Кожен з цих каналів стає ще одним шаром, накладеним на основу банківської моделі – мережу відділень. З цієї причини банки почали розглядати різні багатоканальні стратегії, за допомогою яких вони можуть інтегрувати кол-центри з інтернет-обслуговуванням. Сучасні банки налагоджують взаємодію між мобільним обслуговуванням та обслуговуванням по телефону, працюють з CRM-системами, щоб забезпечити узгодженість при обслуговуванні в офісі та через Інтернет. Спочатку у банків не було такої можливості, і не йшлося про жодну багатоканальність: кол-центри, онлайн-банкінг, мобільне обслуговування тощо. У банків існував єдиний канал обслуговування – електронний, який був спільним знаменником, що забезпечував платформу для всіх інших точок взаємодії. Банки стали перед завданням перестати акцентувати увагу на каналах обслуговування клієнтів і зрозуміти, що всі вони тепер орієнтовані на інноваційні технології. Кол-центри, банкомати, відділення, Інтернет-банкінг, мобільний банкінг – усе тепер цифрове, і тому банк також повинен стати цифровим та опиратися на цифрову інноваційну платформу.

Розвиток цифрових технологій перетворив платіжні системи на невід'ємну частину глобальної економічної інфраструктури. Вони не тільки спрощують фінансові операції, але й роблять їх більш безпечними та доступними. Інновації, такі як блокчейн, біометрія та штучний інтелект, відкривають нові можливості для автоматизації та оптимізації платежів, що сприяє більш ефективному управлінню фінансовими ресурсами на глобальному рівні.

Загалом, платіжні системи відіграють ключову роль у підтримці економічної стабільності та розвитку фінансових ринків, забезпечуючи плавне функціонування

глобальної економіки через надійні, швидкі та інноваційні платіжні рішення.

На сьогодні у світі існує розгалужена система мереж для обслуговування фінансових розрахунків та здійснення платежів за надані послуги. Це свідчить про реальне існування сфери господарсько-економічної діяльності, пов'язаної з системою електронних мереж обслуговування та величезним оборотом фінансових коштів. Потреби цієї сфери діяльності людства зумовили виникнення особливих фінансових інструментів, які прийнято називати «мережевими грошима».

Розглянемо схему взаємодії ринків мережесих товарів із глобальними мережами обслуговування, де фінансові операції обслуговуються мережевими грошима, які можуть трансформуватися назад у традиційні гроші (рис. 1.1). Вони можуть існувати самостійно, у вигляді електронних мережесих грошей, і використовуватися лише для розрахунків на ринках мережесих товарів.

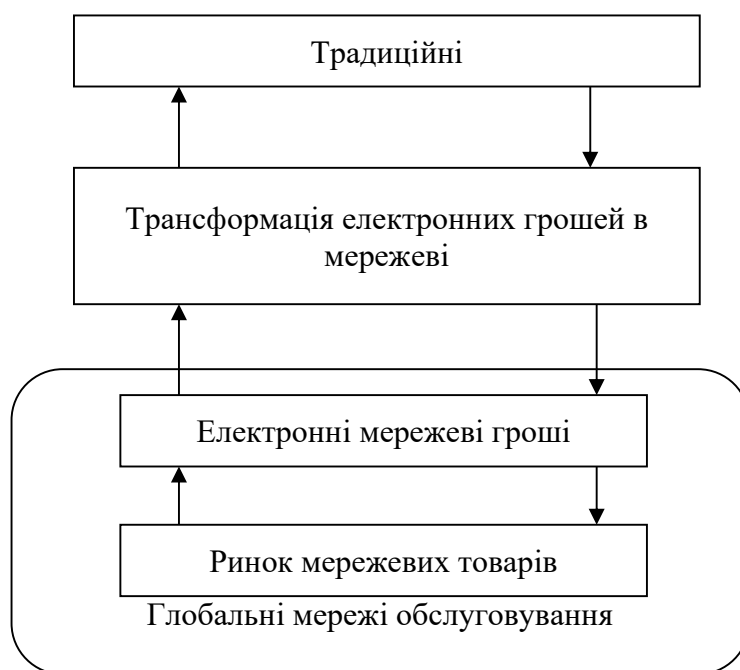

Рисунок 1.1 – Рух фінансових ресурсів на мережесих ринках

Джерело: складено автором.

Все це дає підстави зробити висновок, що з появою системи мережесих товарів з'являється попит на мережеві гроші, які є найбільш зручним засобом платежу на цих ринках. Якщо принциповою особливістю платежів із використанням традиційних грошей є анонімність і знеособленість, то платежі з використанням

мережевих грошей вимагають обов'язкової ідентифікації їх власника, що й становить суттєву відмінність мережевих грошей від традиційних.

Таким чином, в результаті еволюції економічних відносин учасників міжнародного ринку вимоги до функціонування грошової системи постійно вдосконалюються. Розвиваються інформаційні технології, широкого поширення набувають нові фінансові інструменти, орієнтовані на розрахунки в мережі. На сьогоднішній день розвиток ринку електронних грошей стимулюється стрімким впровадженням Інтернету. Оператори мобільного зв'язку, зацікавлені у розвитку електронної комерції через Інтернет, швидко реагують на появу нових технологій. Залежно від характеру здійснення розрахунків та інструментів, що використовуються на ринку, існують різні платіжні системи. В сучасному світі цифрових технологій особливу роль відіграють Інтернет-банкінг та мобільний банкінг. Банки намагаються налагодити взаємодію між мобільним обслуговуванням та обслуговуванням по телефону, працюють з CRM-системами, щоб забезпечити узгодженість при обслуговуванні в офісі та через Інтернет. Проте на даний момент пластикові картки та мережеві гроші активніше використовуються в системі безготівкових розрахунків.

Кожен вид платіжних систем має свої особливості, переваги та недоліки. В епоху цифрових технологій спостерігається велика кількість інновацій та змін. Тому логічно припустити, що з'явиться ще більше нових форм оплати, які будуть зручнішими та безпечнішими за вже існуючі. Розвиток цифрових технологій продовжує змінювати спосіб, у який здійснюються фінансові операції. Зокрема, блокчейн-технології та смарт-контракти можуть забезпечити більш прозору та безпечну платформу для електронних розрахунків. Завдяки цьому, з'являються нові можливості для автоматизації процесів і зниження ризиків шахрайства. У майбутньому, з розвитком технологій, таких як штучний інтелект і біометрія, можна очікувати подальшого спрощення процесів і підвищення рівня безпеки фінансових транзакцій. Мережеві гроші, віртуальні активи та інші інноваційні платіжні інструменти сприятимуть розвитку глобальної економіки, роблячи фінансові послуги більш доступними та орієнтованими на потреби користувачів.

1.2. Еквайринг як інтеграція платіжних систем у світову торгівлю

На сьогодні бізнес у сфері пластикових карт для кредитних організацій, за їхніми ж оцінками, є прибутковим, особливо для тих учасників, які мають значну частку ринку. Одним із поширених варіантів розвитку цього бізнесу регіональними кредитними організаціями є емісія карт міжнародних платіжних систем. Тенденція банків займатися емісією міжнародних карт пояснюється не стільки економічними мотивами, скільки питаннями іміджу та престижу. Слід зазначити, що цей напрямок розвитку є найбільш вигідним з точки зору доступності послуг, наявності різноманітних програм лояльності, а також відповідності вимогам банків щодо розповсюдженості та прибутковості бізнесу. Цей підхід універсальний і відповідає потребам клієнтів.

Розглянемо детальніше емісію та обслуговування карт міжнародних платіжних систем. Розпочинаючи емісію таких карт, банк повинен чітко розуміти категорію клієнтів, на яку вони розраховані. Банк має пропонувати своїм клієнтам повний спектр карткових продуктів. Існує багато прикладів впровадження корпоративних зарплатних проєктів на базі міжнародних платіжних систем. Однак це супроводжується проблемами безпеки та якості зв'язку в точках обслуговування. На сьогодні понад 80% операцій з пластиковими картками здійснюються в межах тієї території, де ці картки були видані. Через це використання карт міжнародних платіжних систем не завжди є доцільним.

Вступ до будь-якої міжнародної платіжної системи передбачає стандартний набір дій:

- вибір банку-спонсора;
- підготовка бізнес-плану;
- подача заявки;
- укладання договорів;
- підготовка внутрішніх документів.

Час, необхідний для початку власної емісії міжнародних карт, з моменту

ухвалення відповідного рішення до випуску перших карт, складає приблизно один рік. Банк повинен мати ліцензію на здійснення операцій в іноземній валюті, а стабільність його фінансового становища має бути підтверджена аудиторською компанією. Вступ до міжнародної платіжної системи – це витратна процедура, що вимагає значних коштів для створення страхового фонду. Наприклад, вступ до системи Visa International на правах асоційованого члена обійдеться банку у 30 тисяч доларів США, а за підключення потрібно буде сплатити 11 тисяч доларів. Учаснику системи, без права на власну емісію міжнародних платіжних карт, необхідно буде сплатити 10 тисяч доларів США.

Процедура вступу до міжнародної платіжної системи складається з кількох етапів. На першому етапі доцільно економічно вигідно емісувати міжнародні картки на агентських засадах із одним із великих і надійних банків, які є повноправними членами цих платіжних систем. Основною перевагою такого підходу є відсутність значних початкових матеріальних витрат для банку-агента та можливість емісії пластикових карток одразу після укладення договору з емісійним банком. Однак у цьому випадку банк-агент буде змушений чітко дотримуватися правил, встановлених емісійним банком, які можуть обмежувати його діяльність у випуску та обслуговуванні карток.

У найближчому майбутньому перспективним напрямком діяльності залишиться розширення клієнтської бази. Так, 80% учасників ринку не мають наміру відмовлятися від масштабної практики здійснення зарплатних проєктів, а близько 70% – планують приділити увагу залученню на обслуговування корпоративних клієнтів (з акцентом на емісію корпоративних карток) і приватних клієнтів. Сучасні технології, які стосуються спільного використання карток і мобільних телефонів, є стимулом для активнішого застосування платіжних карток. Уже зараз власникам карток пропонуються послуги мобільного банкінгу. З огляду на те, що технічний прогрес не стоїть на місці, в найближчому майбутньому користувачам будуть доступні більш досконалі системи та нові інноваційні технології.

Ринок електронних платежів представляє собою ринок систем безготівкових

розрахунків, що здійснюються через банківські картки, системи онлайн-банкінгу, мобільного банкінгу та електронних валют. Для всіх електронних платіжних систем необхідна власна інфраструктура, яка забезпечить безпеку та швидкість обслуговування клієнтів, а також інтеграцію нових технологій для підвищення зручності користування (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Інфраструктура ринку електронних платіжних систем

Види електронних платіжних систем	Інфраструктура цього виду електронних платіжних систем
Банківські картки	платіжні термінали, банківські картки, банкомати
Онлайн-банкінг	системи інтернет-банк, комп'ютер/мобільний телефон, інтернет
Мобільний банкінг	системи онлайн-управління грошовими коштами, рахунки абонентів, мобільні телефони
Електронна валюта	системи інтернет-сервісу, інтернет-магазини, комп'ютер/мобільний телефон, інтернет

Джерело: складено автором.

Інфраструктура онлайн-банкінгу, мобільного банкінгу та електронних валют не потребує наявності спеціальних технічних пристроїв для використання – достатньо мати комп'ютер або мобільний телефон. Така простота та доступність використання робить ці електронні платіжні системи дуже привабливими для широкого кола користувачів, оскільки не вимагає значних витрат на обладнання. Інфраструктура таких систем, як правило, базується на віртуальних інструментах: програмному забезпеченні та онлайн-платформах. Ці онлайн-інструменти є легко доступними й мають можливість швидкого поширення серед великої кількості користувачів, що сприяє активному розвитку цих технологій у глобальному масштабі.

Інфраструктура банківських карт є значно складнішою та дорожчою, оскільки для її функціонування необхідні спеціалізовані технічні пристрої, такі як банкомати, POS-термінали та інші подібні пристрої. Через це банківські картки залишаються менш доступними в порівнянні з іншими електронними платіжними системами, оскільки їхнє використання вимагає встановлення спеціального обладнання у визначених точках. Це обмежує можливості для повсюдного використання банківських карт, адже вони прив'язані до фізичних місць, де встановлені відповідні

пристрої, що підтримують їхнє функціонування.

Еквайринг є ключовим елементом функціонування банківських карт. Це процес прийому та обробки банком-еквайром платіжної інформації з банківських карт для оплати товарів і послуг. Для здійснення еквайрингу потрібна установка спеціального обладнання, зокрема POS-терміналів, які дозволяють зчитувати інформацію з картки й обробляти транзакцію. Саме POS-термінали створюють певні обмеження у впровадженні банківських карт, оскільки їхнє повсюдне встановлення не завжди є можливим через високу вартість і технічну складність.

Проте з розвитком технологій з'являються нові підходи до еквайрингу, зокрема мобільний еквайринг, який набирає популярності в останні роки. Мобільний еквайринг дозволяє здійснювати платежі за допомогою банківських карт, використовуючи лише смартфон або планшет, перетворюючи його на POS-термінал. Це дає можливість приймати оплату в будь-якому місці, де є доступ до мобільного зв'язку або інтернету, і значно розширює можливості використання карткових платежів.

Основними цільовими сегментами мобільного еквайрингу є транспортні компанії, інтернет-магазини, роздрібні торгові точки, а також ринки, зокрема електронні, автомобільні та будівельні. Завдяки простоті використання, цей спосіб оплати стає все більш популярним серед малого та середнього бізнесу, який шукає дешеві та зручні способи обробки платежів.

Мобільний еквайринг на сьогодні є найпростішим і найдоступнішим способом прийому оплат за допомогою банківських карт. Його можна умовно поділити на кілька категорій: ціна (вартість послуг і пристроїв), безпека (захист даних карток та транзакцій), швидкість (час обробки платежів) та зручність для користувачів (простота інтеграції та використання). Лідерами на ринку мобільного еквайрингу залишаються банки, які пропонують найбільш конкурентоспроможні послуги завдяки доступній ціновій політиці та швидкому обслуговуванню транзакцій. Крім того, багато банківських сервісів дозволяють продавцям розміщувати логотипи на чеках, що додає престижу компаніям і підвищує їхню привабливість серед клієнтів.

Розвиток і поширення електронних платіжних систем сприяє досягненню ряду

переваг:

1. Мобільний еквайринг забезпечує можливість здійснювати безготівкові розрахунки практично у всіх сферах економіки, включно з малим і середнім бізнесом, що раніше не міг собі дозволити використання традиційних POS-терміналів.
2. Сучасні технічні засоби, які складають інфраструктуру електронних платіжних систем, стають компактнішими та мобільнішими, що спрощує їх встановлення та використання.
3. Мобільний еквайринг усуває диспропорцію між банківськими картками, які потребують складного технічного обладнання, та іншими видами електронних платіжних систем, для використання яких достатньо лише програмного забезпечення та доступу до інтернету.
4. Час на встановлення технічних засобів значно скоротився – тепер це може зайняти всього кілька годин замість кількох тижнів, що робить впровадження цих технологій значно швидшим.
5. Доступ до інтернету більше не є обов'язковою вимогою для функціонування електронних платіжних систем, що робить їх більш гнучкими та зручними.
6. Мобільний еквайринг стає все більш популярним серед користувачів завдяки своїй мобільності та доступності, що робить його більш привабливим варіантом для малого та середнього бізнесу, особливо в регіонах, де традиційна інфраструктура банківських карт є недостатньо розвинутою.

Платежі, що здійснюються через інтернет-еквайринг, по суті є звичайним банківським взаємозаліком, але з участю кількох сторонніх компаній і на основі інформації про платіжну картку. У процесі клірингу беруть участь кілька серверів: сервер продавця (інтернет-компанії), процесинговий центр (банку або іншої організації), регулятор платіжних карток (такі як Visa або MasterCard), банк-емітент (який випустив картку) і банк-еквайр (який обслуговує продавця).

Технологія клірингу була створена для координації та регулювання транзакцій між цими різними учасниками процесу. Оскільки обробка онлайн-платежів може

тривати кілька днів, проводити її як одну транзакцію не завжди безпечно. Якщо на будь-якому етапі відбудеться збій обладнання, це може призвести до втрати або скасування великої кількості платежів, що, своєю чергою, створює значні фінансові ризики.

Мобільний банкінг також має свої специфічні проблеми. Хоча великі банки активно впроваджують технології мобільного еквайрингу, вони ще не пропонують рішень на базі міні-терміналів для широкого ринку. Крім того, певна частина користувачів все ще має недовіру до нових технологій через недостатню інформаційну підтримку та обізнаність. Необхідно, щоб клієнти звикли до використання мобільного банкінгу й оцінили його зручність та безпеку.

Проте мобільний еквайринг має певні недоліки. Наприклад, смартфони на базі Android можуть бути вразливими до вірусів, а прості аналогові міні-термінали не шифрують дані під час передачі через додатки, що створює ризики витоку інформації про картки та фінансові дані. Тому більшість сервісів використовують лише цифрові міні-термінали та застосовують технології Apple, які забезпечують вищий рівень захисту.

Ще один ризик для продавців полягає в тому, що при зчитуванні інформації з магнітної смуги картки з EMV-чипом усі ризики зазнає банк-еквайр. Однак на практиці банк може перекласти ці ризики на продавця, якщо виникають проблеми з транзакцією. Якщо клієнт оскаржує транзакцію, продавцю буде складно довести правомірність платежу без додаткових доказів. Використання EMV-чипа та введення PIN-коду покращує безпеку, але і тут відповідальність може бути перекладена на держателя картки.

Таким чином, позитивний ефект від використання мобільного еквайрингу значно перевищує витрати на його впровадження, що забезпечує високу ефективність цього інструменту для розвитку інфраструктури ринку електронних платіжних систем. На сьогодні існує чимало проєктів, пов'язаних із мобільним еквайрингом – є стартапи, інтегратори, постачальники та розробники рішень «з нуля». Мобільний еквайринг – це майбутнє. Незважаючи на впровадження нових стандартів і зусилля служб інформаційної безпеки, повідомлення про крадіжки

коштів з'являються регулярно, і, за думкою експертів, у найближчі роки ситуація не зміниться. Щодня все більшої популярності набувають інтернет-магазини. За допомогою мобільного еквайрингу можна спростити обмін грошовими коштами в соціальній сфері (перерахування грошей різними службами). Використання мобільного еквайрингу полегшує роботу у фінансовій та банківській сферах. За результатами проведеного аналізу можна сказати, що майбутнє мобільного еквайрингу виглядає перспективним. Цей спосіб безготівкових розрахунків щороку розширює коло споживачів. І зовсім скоро, на думку експертів, основним способом оплати стане саме ця інноваційна технологія.

1.3. Електронні гроші, як інструмент платіжних систем

Електронні гроші досить міцно увійшли в наше життя і стали одним з головних засобів оплати, спростивши готівковий обіг та зменшивши часові межі при придбанні товарів і послуг. Найзручніша форма використання електронних грошей дозволяє економити на витратах, пов'язаних з обслуговуванням транзакцій. Вартість обробки транзакцій з електронними грошима, їх облік і виконання значно дешевші, ніж обробка традиційних грошей, кредитних карт або інших платіжних засобів. Обробка електронних грошей є відносно простою, а їх використання може суттєво змінити структуру банків та спростити платежі у сфері інформаційних технологій. Давайте розглянемо детальніше, що таке електронні гроші та яку роль вони відіграють в економіці.

Електронні гроші можна визначити як цифровий аналог готівки, що використовується у мережевих розрахунках, іншими словами – це електронні купюри. Є два основних види електронних грошей: віртуальні гроші та електронна готівка.

Електронна готівка є цифровим аналогом традиційної валюти. Тут мова йде не про появу нової валюти, а про перетворення звичайних грошей у цифровий формат.

Віртуальні гроші або «цифрова валюта» відрізняються тим, що не є прив'язаними до національної чи будь-якої іншої валюти, тобто це зовсім нова форма валюти. Особливістю «цифрової валюти» є децентралізована емісія, що не підконтрольна державі, і використовується така валюта в закритих системах.

Одним з важливих політичних питань, пов'язаних з електронними грошима, є питання про те, які організації мають право здійснювати випуск електронної готівки. Єдиного підходу у законодавствах різних країн немає. Європейське законодавство дозволяє випускати електронні гроші новому класу кредитних установ – Інститутам електронних грошей (ELMI). У таких країнах, як Індія, Мексика, Нігерія, Сінгапур і Тайвань, емісію електронних грошей можуть здійснювати лише кредитні організації. У Гонконзі емітенти електронних грошей повинні мати ліцензію депозитної компанії. В Україні емітентами електронних грошей можуть бути лише банки або інші кредитні організації, що мають ліцензії на здійснення діяльності оператора електронних грошей та грошових переказів без відкриття банківського рахунку.

На етапі випуску електронних грошей між клієнтом та оператором електронних грошових коштів виникає зобов'язання, першим етапом виконання якого є випуск електронних грошей на суму, яку клієнт передає оператору, та передача їх клієнту для подальшого використання. На етапі переказу клієнт дає розпорядження щодо переведення електронних грошей, і оператор виконує це розпорядження. На етапі погашення відбувається конвертація електронних грошей у готівкові або безготівкові кошти за відповідною вимогою клієнта до оператора.

Розглядаючи технології організації електронних грошей, можна виділити два основних підходи: централізований і децентралізований.

Централізовані електронні гроші передбачають обробку інформації на окремому сервері, який має єдиний «інтерфейс» для взаємодії з користувачем. Кожна операція виконується на виділеному сервері та зберігається в єдиній базі даних. Клієнтський пристрій не бере участі в процесі обробки та збереження інформації.

Децентралізована організація електронних грошей не має єдиного інтерфейсу,

а всі сервери, що входять до цієї мережі, рівноправні. У такій мережі клієнтські пристрої також можуть виступати як сервери. Обробка однієї транзакції зазвичай виконується кількома обчислювальними серверами, які паралельно підтверджують або відхиляють інформацію. Територіальна розподіленість децентралізованої мережі робить її стійкою до втрати окремих серверів через катастрофи, короточасні неполадки в роботі серверів чи каналів зв'язку, а також атаки зловмисників.

Прикладами популярних централізованих електронних грошей є PayPal, Google Wallet, Apple Pay. Розглянемо найбільш поширені з них докладніше.

PayPal діє в 203 країнах і має понад 179 мільйонів зареєстрованих користувачів, будучи одним із найбільших у світі електронних гаманців. З жовтня 2002 року PayPal є частиною компанії eBay. Переваги системи включають її мультивалютність та високий рівень безпеки. Серед недоліків можна виділити: відсутність можливості оплачувати послуги в реальному світі, неможливість виведення грошей готівкою (лише на розрахунковий рахунок), обов'язкову плату за реєстрацію, а також необхідність мати карту Visa або MasterCard для використання системи.

Google Wallet – це система онлайн-платежів від компанії Google, яка дозволяє здійснювати безконтактні платежі на пристроях з підтримкою технології NFC. Переваги Google Wallet включають високий рівень захисту даних, гарантії конфіденційності та повернення коштів, а також інтеграцію з іншими сервісами Google. Основний недолік – орієнтованість мобільного додатку здебільшого на ринок США та англомовних користувачів.

Apple Pay – електронна платіжна система, запущена компанією Apple у 2014 році. Сумісність із вже існуючими безконтактними зчитувачами Visa PayWave, MasterCard PayPass, American Express ExpressPay, а також інтеграція з іншими сервісами Apple надає системі значну перевагу. Водночас, доступність лише на пристроях Apple та невисока швидкість обробки платежів обмежують коло потенційних користувачів.

Розглянемо переваги та недоліки окремих популярних платіжних систем (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Переваги та недоліки деяких платіжних систем

Платіжна система	Переваги	Недоліки
Visa	Гроші можна зняти у всіх банкоматах. Розплатитися карткою можна в магазині будь-якої держави. Безпечно зберігати гроші.	Конвертація за кордоном через долар. При подвійному обміні можна втратити велику суму. За коригування преміальними картками нараховується більша комісія.
MasterCard	Конвертація діє скрізь. Швидке зняття грошей із мінімальною комісією. Можна поставити обмеження щодо використання фінансів на день.	Не можна додати до рахунку додаткові картки. Подвійний обмін грошей відбувається через євро, що загрожує втратою великої суми.
PayPal	Можливість швидко та просто оплачувати покупки в іноземних інтернет-магазинах. Можливість безкоштовно переказувати гроші всередині сервісу. забезпечення конфіденційності даних банківської картки; можливість отримання оплати за послуги та товари від закордонних партнерів.	Обмеження функціоналу в Україні. Блокування рахунків без попередження і пояснення причин. Відсутність гривні: непопулярність сервісу серед українських компаній.
Perfect Money	Проста реєстрація. Помірний відсоток за транзакції. Можливість роботи без ідентифікації аккаунта. Високий рівень захисту операцій.	Відсутність послуги обміну валютою з іншими платіжними системами. Відсутність спеціального програмного забезпечення для операцій (все виконується в браузері). Висока комісія для неперевіжених користувачів.
Advanced Cash	Підтримка основних світових валют. Операції з криптовалютою. Обмін коштів з іншими платіжними системами. Відсутність комісії за внутрішні операції. Надійна система захисту облікового запису і рахунки. Зручний інтерфейс. Цілодобова служба підтримки користувачів.	Відсутність мобільного додатка. Недостатній захист коштів користувачів через відсутність підконтрольності Advanced Cash відомчим структурам.
Payeer	Можливість вивести гроші на банківський рахунок. Послуги обміну валют, у тому числі і криптовалюти. Надійна система захисту облікового запису і гаманця, реферальна система, що дає можливість додаткового заробітку. Покриття в більш ніж 200 країнах світу. Відсутність обмежень по сумі транзакції.	Вища комісія, ніж у аналогічних систем. Якщо ви завершили платіж, повернути гроші буде неможливо. В системі відсутня кодова картка, яка є набагато більш надійним способом убезпечити аккаунт, ніж відміну від Master Key.
Scrill	Моментальне поповнення рахунку і виведення грошей. Високий рівень захисту рахунку; привабливі бонуси для клієнтів. Власний мобільний додаток.	Неможливість скасувати або оскаржити операцію. Висока комісія за транзакції. Необхідність використовувати платіжний майстер-ключ для проведення операцій.

Джерело: складено автором.

З метою зменшення ролі приватних грошей та збільшення переваг офіційних національних грошових одиниць, центральні банки багатьох країн з 2014 року зацікавилися можливістю випуску власних цифрових грошей. Цифрові гроші

центральных банків (CBDC) – це зобов'язання центрального банку, що номіновані в національній грошовій одиниці, мають цифрову форму та можуть виконувати функції засобу платежу, міри та збереження вартості. На початок 2022 року 86% центральных банків вивчали можливості випуску CBDC, а 10 країн уже їх використовують. CBDC дозволяють забезпечити ефективне функціонування офіційних грошових систем та мають багато переваг, таких як підвищення ефективності та безпеки здійснення розрахунків, підвищення рівня фінансової доступності, низькі витрати для користувачів, збільшення частки розрахунків у національних валютах, підвищення ефективності транскордонних платежів, забезпечення контролю за транзакціями та можливість використання як інструменту соціально-економічної політики [61]. Кількість країн, які зацікавлені у розробленні та використанні власних CBDCs, постійно збільшується. 14 % центральных банків уже розпочали тестування можливостей власних CBDCs (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Характеристика CBDCs в окремих країнах світу

Країна	Мета	Рік	Назва	Додаткова інформація
1	2	3	4	5
Еквадор	Розвиток платіжної інфраструктури, підвищення фінансової доступності	2014-2018	Цифровий сукре	Проект згорнуто через низький попит з боку населення та значні виграї уряду
Уругвай	Розвиток платіжної інфраструктури, фінансова доступність	2017-2018	E-Peso	E-Peso були виведені з обігу через високу вартість
Багамські острови	Фінансова доступність	2020	SandDollar	Розрахунки в Sand Dollar можна здійснювати картками Mastercard
Камбоджа	Фінансова доступність	2020	Bakong	Bakong підтримує транзакції з камбоджійським рієлом і долларом США
Швеція	Зменшення частки готівки в обігу, контроль за транзакціями і потоками капіталу	2017	e-krona	Продовжується вивчення наслідків і ризиків. Рішення про впровадження не прийняте
Китай	Монетарний суверенітет, ефективність платіжних систем, фінансова доступність	2020	Цифровий юань	Реалізація масштабного пілотного проекту
Японія	Ефективність і безпечність платежів	2018	Цифрова ена	Запуск планується після 2026 року
Велика Британія	Регулювання та контроль за грошовим і фінансовим ринком, підтримка світового фінансового центру	2018	Цифровий фунт стерлінгів	Проведення досліджень. Реалізація пілотного проекту до 2026 р.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5
Швейцарія	Використання фінансовими установами, які здійснюють операцій з цінними паперами	2019	E-Franken, Digitaler Franken, Digitaler Schweizer Franken	У 2020 р. проведено тестування.
Канада	Ефективність і безпечність проведення платежів	2016	Цифровий канадський долар	Проведення досліджень, вивчення наслідків і ризиків
Україна	Фінансова доступність, нові платіжні рішення, програмованість	2016-2022	Е-гривня	Проведено попереднє тестування.
США	Фінансова доступність, ефективність платіжних систем, збереження міжнародної ролі долара	2022	Цифровий долар	Проект для обговорення

Джерело: складено автором.

До електронних грошей, створених на базі децентралізованих технологій, належать Bitcoin, Ethereum, Litecoin, MaidSafeCoin, Dash, Factom, Syscoin. Ці системи вирізняються високим рівнем визнання. Однак серед недоліків можна відзначити волатильність курсу криптовалют, низьку швидкість транзакцій та фіксований обсяг блоку. Ethereum – це децентралізована криптоплатформа, яка дозволяє створювати децентралізовані додатки без участі третіх сторін. Розробники можуть реалізовувати власні правила володіння активами. Одиницею обліку в цій системі є криптовалюта Ethereum. Використання мови програмування Ethereum дозволяє виконувати обчислювальні функції, що високо оцінюється користувачами. Водночас, загроза компрометації всіх даних у разі злому облікового запису є негативною стороною цієї системи. Litecoin – це цифрова криптовалюта (аналог Bitcoin), створена у 2011 році, і сьогодні користується значним попитом. Цю криптовалюту легше видобувати, проте алгоритм формування ключа script, що використовується в системі, потребує більше пам'яті, ніж алгоритм SHA-256, який застосовується в Bitcoin. На основі аналізу основних централізованих і децентралізованих електронних грошей можна виділити загальні переваги та недоліки електронних платіжних систем, що функціонували на початок 2024 року.

Основні переваги централізованих електронних грошей:

- захист персональних даних;

- забезпечення електронних грошей офіційними валютами;
- стабільний курс між електронними і законними грошима;
- наявність офіційного представника, відповідального за функціонування

та регулювання системи;

- централізований орган для вирішення спірних питань та розгляду претензій;

- можливість блокування рахунків та відмови в підозрілих транзакціях.

Основні недоліки централізованих електронних платіжних систем:

- централізоване управління системою і збереження інформації, що робить систему вразливою для різних типів атак;

- низький рівень прозорості (обмежений доступ до статистичних даних і складність перевірки власної інформації).

Серед переваг децентралізованих криптосистем можна виділити:

- незалежність від атак або несправностей окремих серверів завдяки територіальній розподіленості мережі;

- прозорість усіх фінансових операцій;

- високий рівень криптографічної стійкості, що забезпечує надійне зберігання персональних даних і фінансової інформації;

- миттєве відображення суми переказу в електронних гаманцях відправника та одержувача, при цьому для підтвердження транзакції потрібен певний час, після чого одержувач може користуватися коштами.

Слабкі сторони децентралізованих криптосистем:

- відсутність централізованого органу, відповідального за контроль і функціонування системи;

- неможливість вирішення спірних питань та розгляду претензій через відсутність офіційного представника криптосистеми;

- висока волатильність одиниці обліку криптосистеми, що залежить від рівня попиту на неї;

- відсутність можливості блокування рахунків і відмови у виконанні підозрілих транзакцій;

- неможливість відновлення закритого ключа електронного гаманця та скасування операції переказу;
- низька швидкість підтвердження транзакцій (близько години).

З початку використання мережевих технологій для доступу до інформаційних систем фінансові організації постійно стикаються з загрозами атак зловмисників. Електронні гроші у вигляді засобів на електронних гаманцях виникли та використовувалися поза межами спеціалізованого грошово-кредитного регулювання. Таким чином, електронні гроші є перспективним платіжним інструментом, потенціал якого ще потрібно розкрити. Одним із можливих напрямів розвитку електронних грошей є їх широке впровадження в міжнародний інтернет-бізнес. Вартість транзакцій, їх облік і обробка при використанні електронних грошей є значно дешевшими, ніж при обробці традиційних грошей, кредитних карток або інших платіжних засобів. Одним з найважливіших питань, пов'язаних з електронними грошима, є визначення переліку організацій, які мають право здійснювати емісію електронних грошей у країні. При розгляді технологій організації електронних грошей можна говорити про централізовані та децентралізовані підходи. З початку використання мережевих технологій для доступу до інформаційних систем фінансові організації постійно знаходяться під загрозою атак. Необхідно спрямувати зусилля на усунення загроз у сфері технічної та інформаційної безпеки для подальшого вдосконалення централізованих електронних платіжних систем і розробки нових методів захисту інформації, а також на впровадження децентралізованих технологій та криптовалютних систем.

Таким чином, електронні гроші є важливим інструментом сучасних платіжних систем, які суттєво спрощують фінансові операції, знижують їхні витрати та підвищують швидкість транзакцій. Вони забезпечують користувачам новий рівень зручності й безпеки, дозволяючи здійснювати платежі у цифровому форматі без використання фізичної валюти. Електронні гроші також сприяють інноваціям у фінансовій сфері, зокрема у розвитку нових технологій і платіжних рішень, що робить їх важливим елементом міжнародних платіжних систем і глобальної економіки загалом.

Висновки до розділу 1

Виникнення міжнародних платіжних систем стало важливим етапом у розвитку глобальної економіки. Раніше трансакції між країнами здійснювались через складні механізми, які включали обмін валюти, високі витрати на перекази і тривалі строки обробки. З появою нових платіжних систем, що забезпечують миттєві та безпечні перекази, ці проблеми були вирішені. Зокрема, зниження витрат і часова економія стали основними перевагами нових систем, що зробило їх невід'ємною частиною міжнародного бізнесу. Це дозволило компаніям з усіх куточків світу ефективніше співпрацювати та зменшити бар'єри для входу на нові ринки. Еквайринг став важливим фактором у розвитку глобальної торгівлі. Інтеграція платіжних систем у всесвітню торгівлю дозволила бізнесам приймати різноманітні форми платежів, від кредитних і дебетових карток до мобільних платежів і електронних переказів. Завдяки еквайрингу, підприємства отримали можливість обробляти платежі з усього світу, що забезпечує їм більшу гнучкість і конкурентні переваги. Це також сприяло зростанню електронної комерції, дозволяючи компаніям розширювати свої ринки та збільшувати обсяги продажів без обмежень фізичної присутності.

Електронні гроші відіграють ключову роль у сучасних платіжних системах. Ці гроші, які існують у цифровій формі, дозволяють здійснювати трансакції з меншими витратами і більшою швидкістю, порівняно з традиційними формами платежів. Вони забезпечують новий рівень зручності і безпеки, що є критично важливим для сучасного бізнесу. Завдяки електронним грошам, користувачі можуть легко здійснювати операції без необхідності фізичного перенесення грошей, що значно полегшує процеси купівлі і продажу. Електронні гроші також сприяють інноваціям у фінансовій сфері, зокрема, в розробці нових платіжних рішень і технологій. Це включає в себе не лише нові форми цифрових валют, але й вдосконалення технологій обробки і безпеки трансакцій. Інтеграція таких технологій в бізнес-процеси дозволяє компаніям бути на передовій лінії інновацій і забезпечує їм

конкурентні переваги.

Популярність електронних грошей продовжує зростати, що свідчить про їхню важливість для майбутнього міжнародних платіжних систем. Зі збільшенням кількості користувачів і розширенням можливостей електронних грошей, можна очікувати подальший розвиток платіжних технологій і вдосконалення систем безпеки. Це, у свою чергу, стимулює ріст глобальної економіки і сприяє більшій інтеграції ринків. Проте, існують і виклики, з якими стикаються міжнародні платіжні системи. Серед них – забезпечення високого рівня безпеки, боротьба з шахрайством і дотримання регуляторних вимог. Інновації в галузі платіжних систем повинні враховувати ці виклики і пропонувати рішення, які забезпечують захист даних і фінансових транзакцій.

Загалом, роль міжнародних платіжних систем у глобальному бізнесі є надзвичайно важливою. Вони не лише спрощують фінансові транзакції, але й створюють нові можливості для бізнесу, підтримують економічний розвиток і інтеграцію ринків. Успішна реалізація платіжних рішень допомагає підприємствам адаптуватися до змінюваних умов ринку і знижує бар'єри для міжнародної торгівлі.

Майбутнє міжнародних платіжних систем буде визначатися подальшими інноваціями у сфері технологій і змінюючимися потребами бізнесу. Ось чому важливо продовжувати розвивати платіжні технології, зберігаючи при цьому фокус на безпеці, зручності і відповідності регуляторним вимогам. Враховуючи швидкий розвиток цифрових технологій, можна очікувати, що міжнародні платіжні системи будуть продовжувати еволюціонувати і ставати все більш інтегрованими у глобальну економіку. Це дозволить бізнесам ефективніше функціонувати на міжнародному рівні і використовувати нові можливості для зростання та розвитку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

2.1. Характеристика стану міжнародних платіжних систем

Сучасний стан міжнародних платіжних систем визначається стрімким розвитком цифрових технологій та глобалізаційними процесами, що сприяють інтеграції економік різних країн. Важливість ефективного функціонування таких систем зростає разом із збільшенням обсягів міжнародної торгівлі та поширенням фінансових послуг. Міжнародні платіжні системи відіграють ключову роль у забезпеченні швидких і безпечних транзакцій, що є основою для розвитку як глобальних корпорацій, так і малого бізнесу. Водночас, розвиток цих систем супроводжується викликами, такими як підвищені вимоги до безпеки, дотримання міжнародних регуляцій та необхідність адаптації до нових форм цифрових валют і платіжних інструментів. У цьому контексті аналіз сучасного стану міжнародних платіжних систем є важливим для розуміння їх впливу на глобальну економіку та подальших перспектив розвитку.

Платіжні системи є основою економічної діяльності країни та її фінансового сектору. Покращення національних платіжних систем (НПС) призводить до загальних заощаджень для економіки та посилює управління цінними паперами та обробку транзакцій. Ці системи підтримують фінансову стабільність, зменшуючи ризики та сприяючи управлінню ліквідністю. Платіжні послуги також є критичним чинником фінансової інклюзії, оскільки через транзакційні рахунки люди можуть здійснювати та отримувати платежі безпечно і з мінімальними витратами, зберігати кошти та мати доступ до ширшого спектра фінансових послуг.

Світовий банк підтримує національні органи влади у вдосконаленні національних платіжних систем у співпраці з представниками приватного сектору,

пропонуючи широкий спектр фінансування, технічної допомоги та інструментів для обміну знаннями, зокрема, шляхом бенчмаркінгу та моніторингу через Глобальне опитування платіжних систем (GPSS). Шостий етап GPSS надає порівняльну інформацію про безготівкові транзакції, правові, регуляторні та наглядові рамки щодо платіжних систем і послуг, а також різні характеристики платіжних і розрахункових систем у світі. Ось основні результати у шести діаграмах:

Безготівкові транзакції зростають, що підкріплено пандемією COVID-19, однак зберігаються прогалини. Використання безготівкових платіжних методів зростає у світі, оскільки вони вважаються безпечнішими, ефективнішими та доступнішими. З 2017 до 2020 року щорічна кількість безготівкових транзакцій на одну особу зросла з 91 до 135 (рис. 2.1). Загалом цей показник подвоївся в економіках з низьким і середнім рівнем доходу, тоді як у високорозвинених економіках зростання оцінюється на рівні 17 відсотків за той самий період. Незважаючи на цей прогрес, значні відмінності у доступі до цифрових платежів та їх використанні в країнах з низьким і середнім рівнем доходу залишаються.

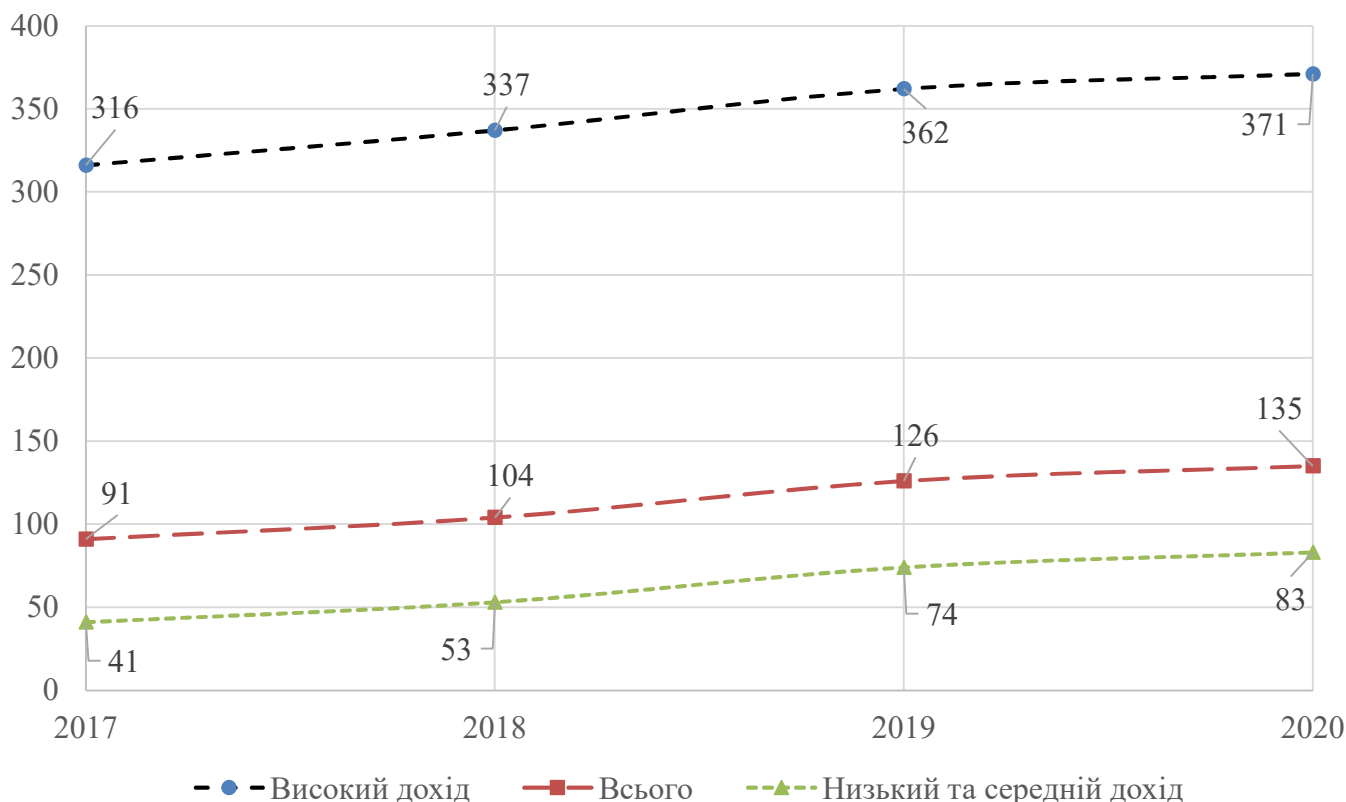

Рисунок 2.1 – Безготівкові операції на душу населення за групами доходів
Джерело: складено автором на основі [56].

Правові та регуляторні рамки для платіжних систем було посилено. Важливим елементом, що сприяв прогресу в розвитку платіжних і розрахункових систем, стало ухвалення законів про платіжні системи, які нині діють у 81 відсотку країн, що брали участь в опитуванні (рис. 2.2). Це значне зростання порівняно з першим опитуванням GPSS у 2007 році, коли такі закони існували лише у 46 відсотках країн, які відповідали на запитання.

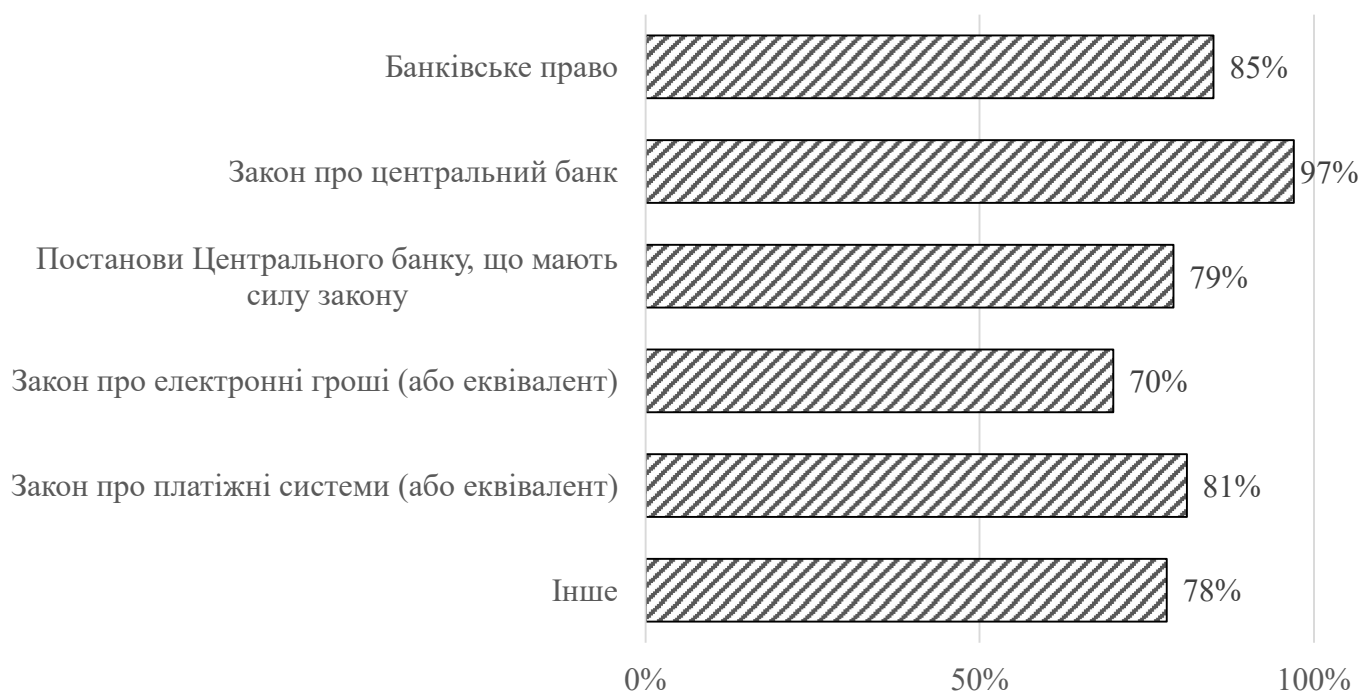

Рисунок 2.2 – Законодавство, що регулює платіжні системи та пов'язані з ними аспекти, % частки економіки

Джерело: складено автором на основі [56].

Прозорість і вимоги до розкриття інформації для провайдерів послуг грошових переказів значно покращилися. Прозорість у таких операціях є вкрай важливою через їхню складність, оскільки вони зазвичай здійснюються між двома країнами та майже завжди включають конвертацію валюти (рис. 2.3). За даними GPSS, більшість юрисдикцій мають регуляції, що вимагають надання певної інформації клієнтам під час переказів. Це включає видачу квитанцій із деталями операції, розкриття інформації про комісії, обмінні курси, податки та доступні механізми оскарження.

Рисунок 2.3 – Вимоги до прозорості послуг грошових переказів, % частки економіки

Джерело: складено автором на основі [56].

Глобально користувацький досвід у сфері транскордонних платіжних послуг значно поступається внутрішнім платіжним системам. Усвідомлюючи проблеми на ринку та необхідність міжнародної співпраці, країни G20 підтримали «дорожню карту» для покращення транскордонних платежів. Ключовим елементом цієї дорожньої карти є набір кількісних цілей, які мають бути досягнуті до 2027 року, для вирішення проблем із вартістю, швидкістю, прозорістю та доступністю, з якими стикаються користувачі транскордонних платежів.

Однією з найбільш перспективних опцій для підвищення ефективності

двосторонні зв'язки з Індією та Малайзією. Ці ініціативи спочатку були спрямовані на міжнародні перекази та перекази між фізичними особами (P2P) з невеликими сумами. Подібні ініціативи реалізуються в інших регіонах, зокрема, для зв'язку Єврозони та Сполучених Штатів. Наразі країни АСЕАН-5 працюють над взаємопов'язанням своїх систем швидких платежів у рамках «Проекту Nexus» Банку міжнародних розрахунків (BIS) – це план, що спрямований на стандартизацію способів взаємодії систем швидких платежів на багатосторонній основі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Останні ініціативи щодо взаємозв'язку системи швидкої оплати

Ініціатива	Юрисдикції	Модель взаємозв'язку	Статус	Початкові випадки використання
PromptPay-PayNow	Сінгапур, Таїланд	Двосторонній	Запущено у квітні 2021 року	Невеликі P2P перекази
PayNow-UPI	Сінгапур, Індія	Двосторонній	Запущено в лютому 2023 р	Невеликі грошові перекази
PayNow-DuitNow	Сінгапур, Малайзія	Двосторонній	Запущено в листопаді 2023 р	Невеликі P2P перекази
Посилання на QR-код	АСЕАН-5 та інші(а)	Двосторонній	Змінюється; запущено та виконується	Особисті роздрібні покупки (P2B)
Миттєва транскордонна ініціатива євро-долар	зона євро, США	Двосторонній	Пілотна фаза	Роздрібні платежі меншої вартості для споживачів і МСП
Проект Nexus	АСЕАН-5	Багатосторонній	В розробці	Відсутні

Джерело: складено автором на основі [49].

Розгортання систем швидких платежів набирає обертів і слідує тенденції стрімкого впровадження систем валових розрахунків у режимі реального часу на рубежі століть. Економіки з високим рівнем доходів лідирують у впровадженні систем швидких платежів (FPS). Існуючі системи здебільшого підтримують кредитні перекази через різноманітні канали. Інструменти швидких платежів націлені на відтворення функції миттєвого розрахунку, притаманного готівці, що особливо актуально для країн, де готівка залишається основним засобом платежу. У 61 відсотку країн-учасників вже працює FPS або аналогічна система, а ще 27 країн планують впровадити таку систему в найближчі три роки (рис. 2.5). Всесвітній банк нещодавно відіграв провідну роль у дослідженні та наданні технічної допомоги країнам щодо швидких платежів через проект FASTT.

Рисунок 2.5 – Швидкі платіжні системи, які вже існують, і плани щодо впровадження в найближчому майбутньому, % частки економіки

Джерело: складено автором на основі [56].

Кібербезпека і стійкість до кіберзагроз є пріоритетом для регуляторів. Регулятори в усьому світі визнають зростаюче значення кібербезпеки у фінансовому секторі та необхідність прийняття проактивних заходів для зниження кіберризиків. В результаті, 80 відсотків економік у світі запровадили національну стратегію з кібербезпеки і/або кіберстійкості, 71 відсоток розробили такі стратегії на рівні фінансового сектора, а 85 відсотків – на рівні центрального банку (рис. 2.6).

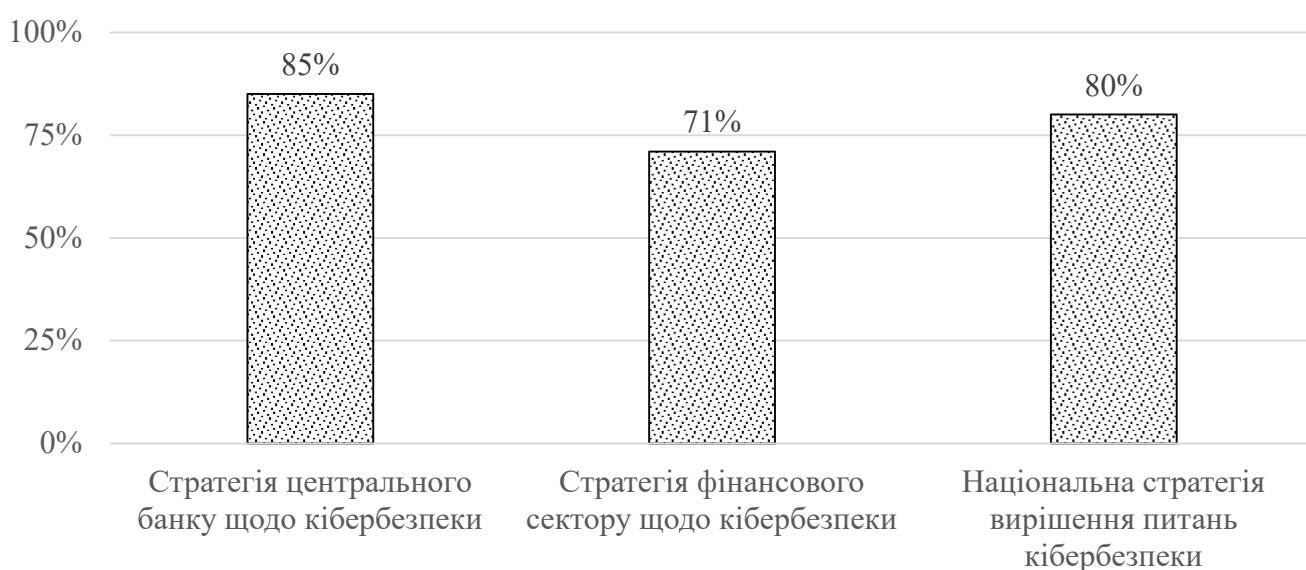

Рисунок 2.6 – Документи стратегії кібербезпеки, % частки економіки

Джерело: складено автором на основі [56].

Національні платіжні системи постійно еволюціонують, щоб підвищити ефективність та відповідати технологічним інноваціям. Більшість опитаних країн проводить реформи для модернізації своїх національних платіжних систем, і ці реформи головним чином спрямовані на реакцію на технологічні інновації та підвищення загальної ефективності (рис. 2.7). Однак для країн з низьким і середнім рівнем доходів важливою мотивацією є також розширення доступу до фінансових послуг та фінансова інклюзія.

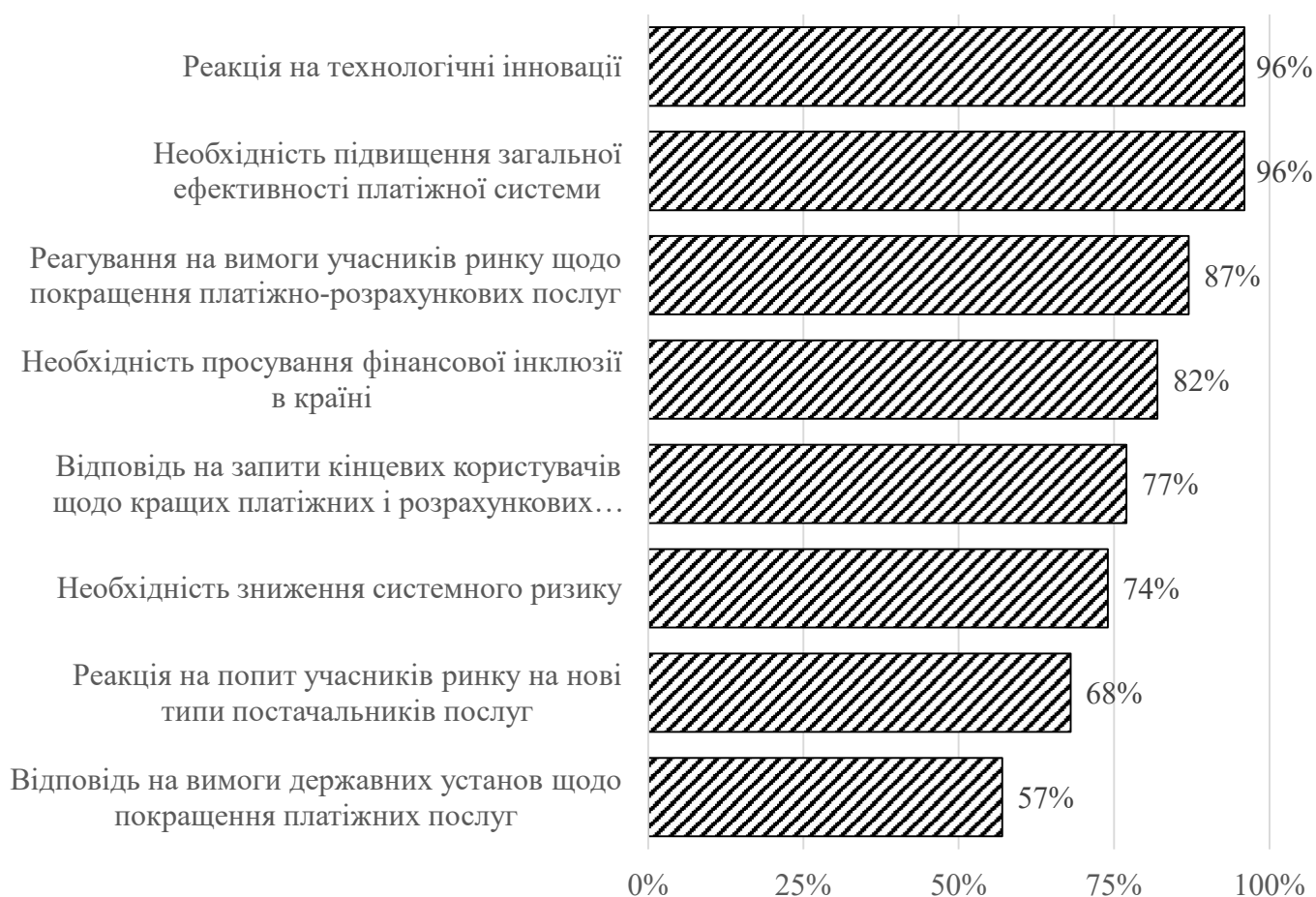

Рисунок 2.7 – Чинники, що спричинили реформування платіжних систем, % частки економіки

Джерело: складено автором на основі [56].

Сучасний стан міжнародних платіжних систем свідчить про значний прогрес у забезпеченні безпеки, надійності та ефективності фінансових транзакцій. Важливими елементами цього процесу є системи реального часу з остаточними

розрахунками (RTGS), які демонструють високу ефективність у обробці великих і критичних платежів, знижуючи ризики, пов'язані з розрахунками та системними збоями. Значний рівень впровадження систем RTGS у всьому світі відображає їхню важливість у забезпеченні фінансової стабільності та підтримці грошово-кредитної політики. Однак, незважаючи на переваги, деякі економіки все ще використовують традиційні системи, такі як розрахункові палати для чеків, що свідчить про поступову еволюцію платіжних систем і потребу в адаптації до сучасних технологій. Подальший розвиток і впровадження нових платіжних інфраструктур залишаються критично важливими для зменшення системних ризиків і підвищення ефективності міжнародних фінансових трансакцій.

2.2. Сучасні виклики та тенденції розвитку міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі

Глобальний ландшафт платежів протягом всієї історії визначався переважно технологіями свого часу. Готівка у різних формах домінувала протягом тисячоліть, у тому числі в індустріальну епоху. У XX столітті аналогова електроніка підтримала поширення карткових платежів. Поява інтернету та електронної комерції наприкінці 1990-х років відкрила шлях альтернативним методам оплати. Сьогодні цифрові інновації створюють все більше різноманітних способів оплати, надаючи споживачам більше вибору, ніж будь-коли раніше.

Ми вступаємо в еру, де основним фактором розвитку платіжних систем стають не технології, а люди. Вибір споживачів стає головним рушієм змін у сфері платежів. Колективні рішення клієнтів формують новий центр тяжіння, спонукаючи продавців адаптувати свої платіжні пропозиції. Сучасна ера вибору відкриває безмежні можливості для споживачів, продавців і платіжної індустрії, яка їх пов'язує.

Ера, в якій саме люди керують платежами, перетворює зміни на нові

можливості. Це період, коли платіжна індустрія переосмислює себе, готуючись до майбутнього, де потрібно задовольняти унікальні локальні потреби та вподобання. Теперішній етап є справжнім синтезом того, що було раніше, де готівка і картки відіграють нову, але досі важливу роль як у традиційній, так і в цифровій формах:

1. Цифрові гаманці – головний вибір споживачів. У 2023 році частка цифрових гаманців у глобальних витратах на електронну комерцію склала 50% (>3,1 трлн доларів) та 30% витрат на точках продажу (>10,8 трлн доларів). До 2027 року цифрові гаманці, як найшвидше зростаючий метод оплати, очікується, що охоплять понад 25 трильйонів доларів (49%) транзакцій в електронній комерції та на POS.

2. Карти зберігають позиції всередині та поза цифровими гаманцями. Привабливість цифрових гаманців не означає відмову від карток. У країнах, де домінують карткові платежі, витрати за картками просто переносяться до цифрових гаманців, таких як Apple Pay, Google Pay та PayPal. Загалом, обсяг транзакцій за картками досяг історичного максимуму і продовжує зростати.

3. Попит на «Купуй зараз – плати потім» стабільний попри труднощі. У 2023 році компанії, які пропонують схеми «Купуй зараз – плати потім» (BNPL), зіткнулися з низкою викликів, таких як зростання процентних ставок, нове регулювання та негативні настрої інвесторів. Попри це, споживачі частіше обирали BNPL. Банки, фінтех-компанії та технологічні гіганти активно задовольняють цей попит і намагаються залучити більше витрат споживачів.

4. Зростання електронної комерції випереджає POS більше ніж у 2 рази. Глобальна електронна комерція перевищила 6,1 трлн доларів у 2023 році і зростає більше ніж удвічі швидше, ніж транзакції на POS. До 2027 року прогнозується зростання електронної комерції на рівні 9% CAGR (порівняно з 4% для POS). Частка електронної комерції у світовому обсязі торгівлі досягла 14,4% у 2023 році та має перевищити 17% до 2027 року.

Оскільки споживачі тяжіють до постійно зростаючого спектру варіантів оплати, учасники платіжної екосистеми повинні бути уважними, спостерігаючи за цими змінами та коригуючи свої стратегії щодо того, як частки різних методів зростають і падають. Від традиційних кредитних карток і банківських переказів до

найсучасніших цифрових гаманців і криптовалют, багато з цих методів назавжди змінили спосіб витрачання та оплати клієнтів у їхніх місцевих економіках, а іноді й у цілих регіонах. До найбільш руйнівних випадків за останні роки належать:

1. Використання PIX у Бразилії, яка зараз має 29% частки обсягу електронної комерції у 2023 році.
2. Використання UPI в Індії: у лютому 2023 року на цей спосіб оплати припадало понад 75% від загального обсягу роздрібних цифрових платежів.
3. SINPE: ця платіжна платформа зараз розвивається в схему платежів у реальному часі (RTP) по всій Центральній Америці.
4. M-PESA, цифровий гаманець, який зараз поширюється в інших африканських країнах, останнім часом в Ефіопії, Кенії.

Ландшафт розвивається небувалими темпами. Станом на 2021 рік 26 тис. фінтех-компаній працювали на міжнародному рівні, що відображає зростання на 144% порівняно з 2020 роком. Кредитні картки, які все ще займають важливе місце, почали втрачати свою частку платежів у міру появи та консолідації інших варіантів.

Цифрові гаманці утримують глобальне лідерство в електронній комерції, досягнувши 50% від загальної вартості транзакцій у 2023 році. Гаманці залишаються найшвидше зростаючим методом оплати в електронній комерції з прогнозованим середньорічним темпом зростання (CAGR) у 15% до 2027 року. Частка кредитних і дебетових карт як прямого методу оплати в електронній комерції, за прогнозами, дещо зменшиться до 2027 року (рис. 2.8).

Проте, більшість цих «втрат» відбувається за рахунок того, що карткові платежі переміщуються до цифрових гаманців. Платежі з рахунку на рахунок (A2A) продовжують активно розвиватися в окремих ринках, таких як Бразилія, Індія та Польща, компенсуючи повільніше зростання на ринках, де домінують картки, як-от у Великій Британії та США. За прогнозами, обсяг глобальних транзакцій A2A зростатиме на 14% CAGR до 2027 року, отримавши 1% світової частки за цей час. Транзакції за схемою «Купуй зараз – плати потім» (BNPL) зросли на 18% у 2022-2023 роках і досягли 5% від загальних витрат на електронну комерцію, що становить понад 316 мільярдів доларів.

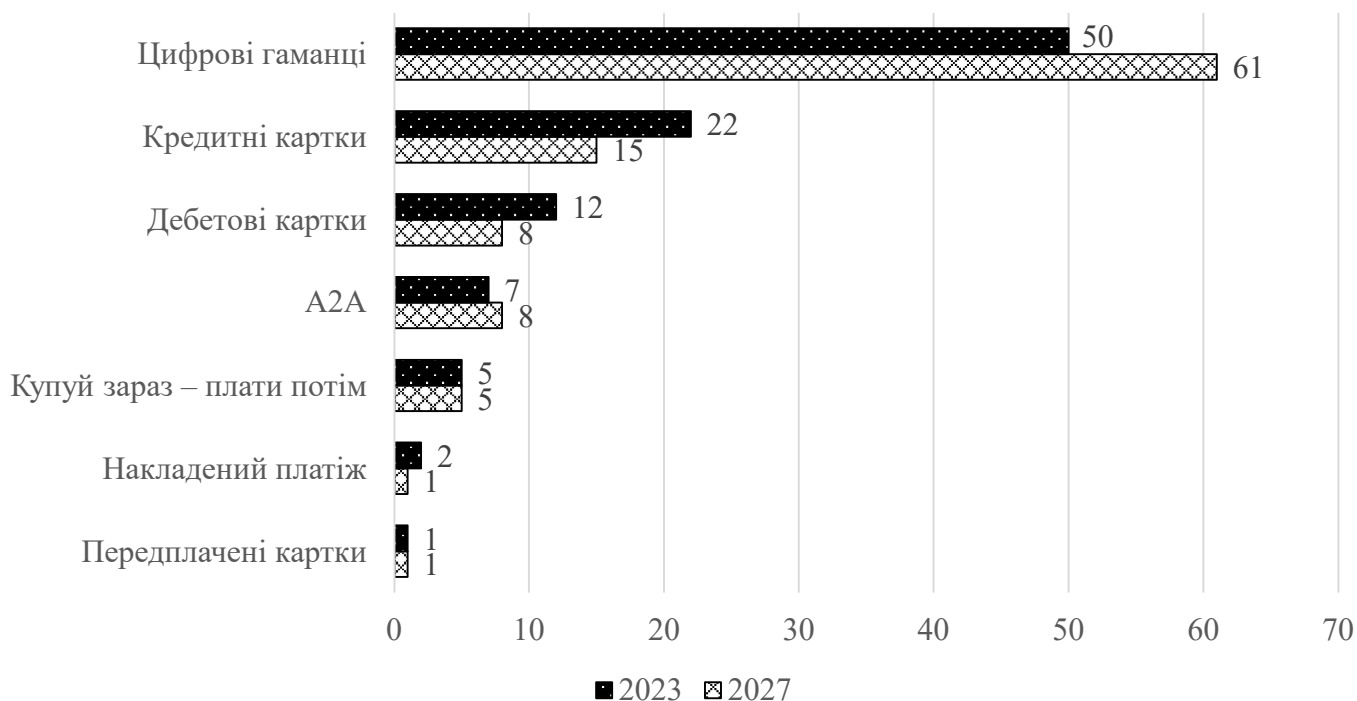

Рисунок 2.8 – Вартість угоди глобальних методів оплати E-commerce за 2023-2027 рр. (2027 р. – прогнозне значення), %

Джерело: складено автором на основі [69].

Прогнозується, що до 2027 року BNPL зростатиме зі швидкістю 9% CAGR, зберігаючи свою частку в 5%. Криптовалюти (0,2%, близько 11 мільярдів доларів), постоплата (0,3%, близько 20 мільярдів доларів) і передплачені картки (0,3%, близько 17,5 мільярда доларів) у 2023 році мали менше ніж 0,5% від загальної вартості транзакцій в електронній комерції.

Цифрові гаманці продовжили своє лідерство в оплатах на точках продажу у 2023 році, займаючи приблизно 30% від загальної вартості транзакцій, що перевищує 10,8 трильйона доларів. Цифрові гаманці є найшвидше зростаючим методом оплати на POS з прогнозованим зростанням на 16% CAGR до 2027 року, коли вони складуть приблизно 19,6 трильйона доларів (рис. 2.9). Кредитні та дебетові картки продовжують домінувати на точках продажу, загалом забезпечуючи приблизно половину від загальної вартості транзакцій. У 2023 році кредитні картки склали 27% глобальних витрат на POS (понад 10 трильйонів доларів), тоді як дебетові картки – 23% (понад 8,3 трильйона доларів).

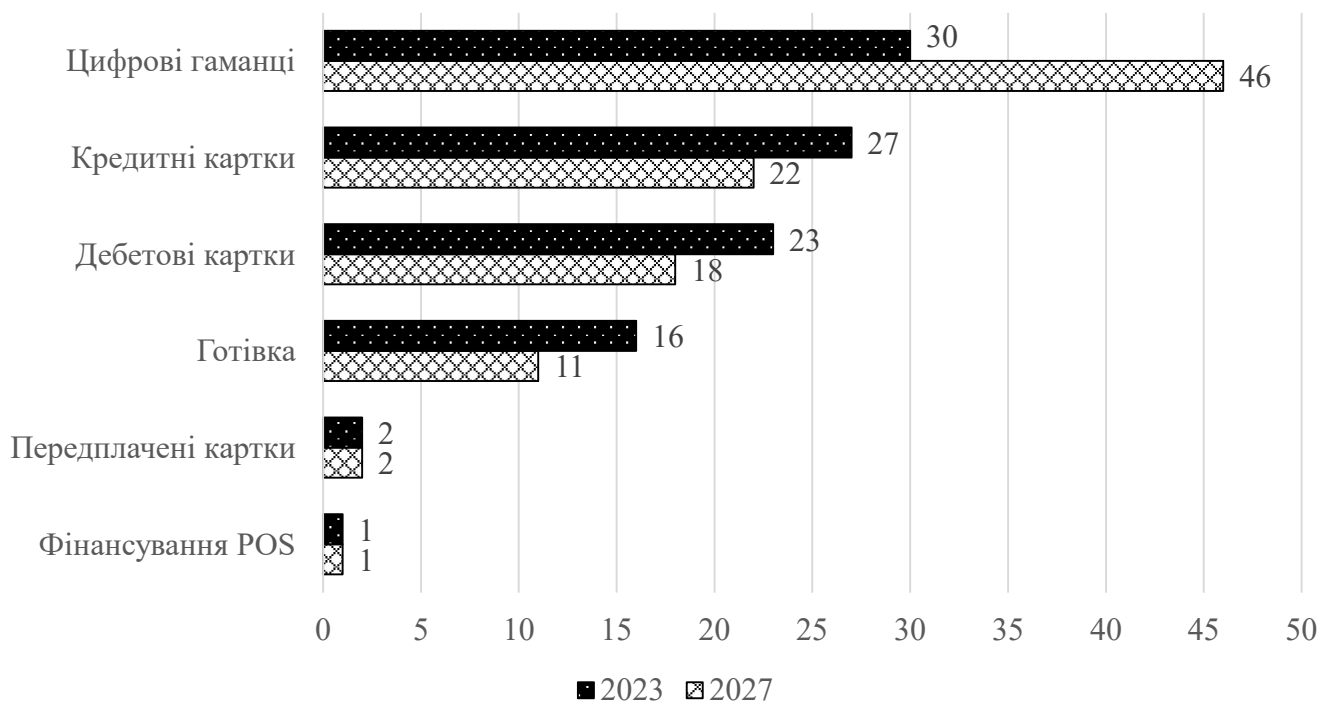

Рисунок 2.9 – Вартість угоди глобальних методів POS-оплати за 2023-2027 рр. (2027 р. – прогнозне значення), %

Джерело: складено автором на основі [69].

Використання готівки продовжило скорочуватися у 2023 році, займаючи 16% витрат на POS – приблизно 6 трильйонів доларів, що на 8% менше порівняно з 2022 роком. За прогнозами, до 2027 року готівка скоротиться на -6% CAGR, становивши 11% від глобальних витрат на POS (понад 4,6 трильйона доларів).

У 2023 році цифрові гаманці залишилися головним вибором для платежів, охопивши в різних каналах споживчі витрати на загальну суму 14 трильйонів доларів. Гаманці лідирують як метод оплати в електронній комерції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Європі та Північній Америці, і, за прогнозами, вони очолять оплату в усіх глобальних регіонах до 2027 року (рис. 2.10). На точках продажу АРАС виділяється тим, що гаманці там займають 50% від витрат, що є найвищим показником серед усіх регіонів. За прогнозами, до 2027 року цифрові гаманці стануть провідним методом оплати на POS у Латинській Америці та регіоні Близького Сходу й Африки, де картки ніколи не домінували. Гаманці швидко набирають популярність на ринках, де традиційно домінують картки, з

прогнозованим ростом на 24% CAGR у Європі та 23% у Північній Америці до 2027 року.

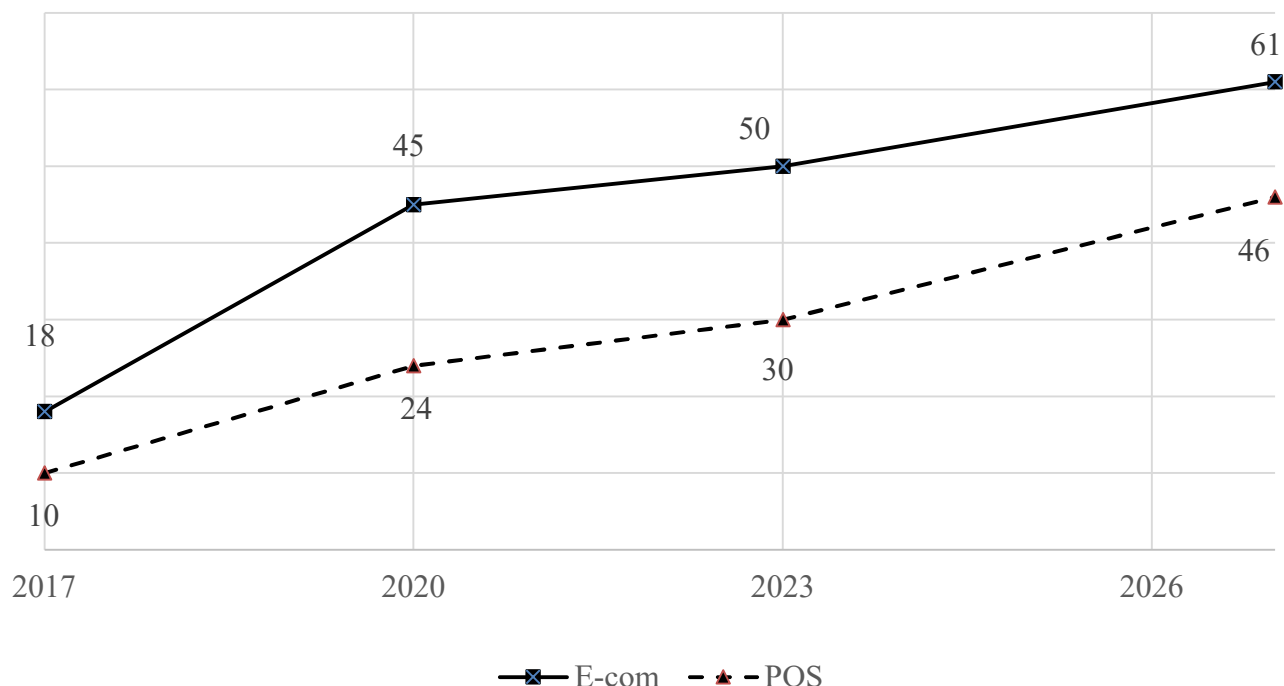

Рисунок 2.10 – Частка цифрових гаманців у світовій вартості транзакцій за 2017-2027 рр. (2027 р. – прогнозне значення), %

Джерело: складено автором на основі [69].

Конкуренція за частку глобального ринку цифрових гаманців, що оцінюється в майже 14 трильйонів доларів, приваблює великі бренди з різних галузей, включаючи виробників смартфонів, ринки електронної комерції, банківські мережі та глобальні фінтех-компанії.

Виробники смартфонів і постачальники операційних систем мають перевагу у взаємодії з користувачами, пропонуючи вбудовані цифрові гаманці на мобільних пристроях. Провідні світові виробники смартфонів, такі як Apple, Google і Samsung, також є серед лідерів у сфері цифрових гаманців.

Глобальні платформи електронної комерції успішно запровадили власні рішення для гаманців, які використовуються не тільки на їхніх платформах, але й на сторонніх сайтах. Серед лідерів у відповідних регіонах: Mercado Pago від Mercado Libre (Латинська Америка), Amazon Pay від Amazon (глобальний), Rakuten Pay від

Rakuten (глобальний) та ShopeePay від Shopee (Азіатсько-Тихоокеанський регіон).

Фінтех-компанії та суперзастосунки є одними з найбільш успішних брендів у сфері цифрових гаманців. Alipay і WeChat Pay домінують на найбільшому та найвпливовішому ринку цифрових гаманців у світі – Китаї. Paytm є лідером на швидкозростаючому ринку Індії, тоді як американський PayPal залишається одним із небагатьох гаманців із глобальним охопленням.

Банки та банківські мережі прагнуть зберегти свій вплив у сфері споживчих платежів за допомогою власних гаманців. MobilePay від Danske Bank є лідером у Данії та Фінляндії, ВКМ Express обслуговує консорціум із тринадцяти турецьких банків, а MODO відомий як «гаманець банків» в Аргентині. Після успіху свого P2P-додатку Zelle, провідні американські банки планують запуснути платіжний додаток Paze у 2024 році.

QR-коди широко використовуються за межами Північної Америки та Європи, особливо в Південно-Східній Азії, де інтероперабельність платіжних систем сприяє зростанню популярності цифрових гаманців. За прогнозами Juniper Research, до 2028 року платежі за допомогою QR-кодів у Південно-Східній Азії зростуть на понад 590%. Успіх Alipay і WeChat Pay у Китаї довів, що QR-коди здатні забезпечити масове впровадження цифрових платежів. Ці два методи оплати обробили близько 90% із понад 7,5 трильйона доларів вартості транзакцій цифрових гаманців у Китаї в 2023 році. Платежі за QR-кодами стали повсюдними в Південно-Східній Азії завдяки їхній простоті, стандартизації, низьким витратам для продавців і підтримці інфраструктури центральними банками. Платежі на основі QR-кодів є економічно вигідними для торговців, оскільки не потребують спеціального обладнання, такого як POS-термінали. Стандартизація QR-кодів дозволяє приймати платежі з кількох гаманців за допомогою одного коду. Реальні платіжні системи центральних банків і банківських асоціацій, такі як BI-FAST в Індонезії, UPI в Індії, DuitNow у Малайзії, BancNet на Філіппінах, PayNow у Сінгапурі та PromptPay у Таїланді, забезпечують інфраструктуру для використання QR-кодів, допомагаючи модернізувати платіжні системи, зменшувати залежність від готівки та розширювати фінансову інклюзію. Співпраця між центральними банками Південно-

Східної Азії через Асоціацію держав Південно-Східної Азії (ASEAN) сприяє просуванню міжрегіональної інтероперабельності, що підтримує економічну інтеграцію та зростання в регіоні. Зусилля приватного сектора, такі як нещодавня ініціатива Alipay+, також сприяють регіональній інтероперабельності цифрових гаманців.

Від стрімінгових сервісів і програмного забезпечення до цифрових медіа та відеоігор, споживачі очікують, що платежі будуть швидкими, безпечними та зручними. В умовах практично необмеженого вибору контенту миттєвий доступ стає необхідністю. Платежі мають бути безперервними і простими. Цифрові гаманці дозволяють користувачам залишатися зануреними у свій контент завдяки швидким, безпечним і зручним одноразовим платежам. Цифрові гаманці ідеально підходять для цифрових контентних моделей на основі підписки. Такі сервіси потребують регулярних платежів, які гаманці здатні забезпечити без перешкод. Карти, збережені в цифровому гаманці через токенизацію, гарантують постійний дохід для провайдерів, водночас покращуючи загальний користувацький досвід. У таких країнах, як Велика Британія та США, основним джерелом фінансування для цифрових гаманців залишаються картки. Контентні провайдери були піонерами у використанні підпискових моделей, що дозволило іншим цифровим сервісам перейняти цей досвід і значно зменшити втрату клієнтів, підвищити рівень їхньої обізнаності та лояльності, а також збільшити залученість та дохід. Окрім того, цифрові гаманці не тільки зручні, але й допомагають зміцнити довіру серед користувачів, які переймаються безпекою. Вони забезпечують високий рівень безпеки завдяки шифруванню, токенизації та багатофакторній аутентифікації, що викликає довіру як серед споживачів, так і серед торговців.

Цифрові гаманці вже стали основним методом оплати в інтернеті, охопивши 50% глобальних транзакцій у сфері електронної комерції у 2023 році. В багатьох країнах вони стали домінуючими у сфері цифрового контенту: в Китаї (Alipay – 31%), у Данії (MobilePay – 20%), у Німеччині (PayPal – 36%) та в Італії (PayPal – 25%). Цифрові гаманці залишатимуться основним напрямом інновацій у сфері цифрового контенту, стаючи рідним методом оплати для нового покоління

споживачів. Очікується, що провайдери цифрових гаманців продовжать удосконалювати свої сервіси, задовольняючи потреби користувачів у виборі платіжних інструментів. Згідно з прогнозами, цифрові гаманці залишатимуться найшвидше зростаючим методом оплати у світі як в інтернеті (15% середньорічного приросту у 2023-2027 роках), так і в місцях продажу (16% середньорічного приросту за той самий період).

Цифрові гаманці стали ключовим елементом міжнародної платіжної екосистеми, кинули виклик традиційним міжнародним платіжним системам і змінили спосіб, у який здійснюються транзакції у глобальному бізнесі. Вони пропонують швидкі, зручні та безпечні платежі, що особливо важливо в умовах цифровізації бізнесу та зростання електронної комерції. Завдяки інтеграції технологій шифрування, токенизації та багатофакторної аутентифікації, цифрові гаманці підвищують рівень захисту фінансових операцій, зміцнюючи довіру споживачів. Інноваційний підхід цифрових гаманців дозволяє забезпечити миттєве врегулювання транзакцій, знизити витрати для бізнесу, а також підвищити ефективність фінансових операцій. Особливо важливою їхня роль є у міжнародній торгівлі, де швидкість, надійність і безпека є критичними факторами для успішних угод. Вони надають споживачам можливість вибору, водночас змінюючи структуру платіжних ландшафтів у різних країнах.

Таким чином, цифрові гаманці стали рушійною силою змін у глобальних фінансових операціях, стимулюючи конкурентну боротьбу та змушуючи традиційні платіжні системи адаптуватися до нових умов. Їхня роль продовжує зростати, і компанії, які активно інтегрують цифрові гаманці у свої платіжні процеси, отримують значну конкурентну перевагу на міжнародній арені.

Міжнародні платіжні системи, такі як SWIFT, Visa та Mastercard, вже давно забезпечують основу для глобальних транзакцій, але зростаюча популярність цифрових гаманців ставить перед ними нові виклики. Основна проблема для традиційних платіжних систем полягає у їхній складній інфраструктурі та високих комісіях, що можуть бути неприйнятними для компаній, які здійснюють регулярні міжнародні операції. У світлі швидкості та простоти, що їх пропонують цифрові

гаманці та альтернативні системи на основі технологій відкритого банкінгу, міжнародні платіжні системи змушені шукати нові шляхи для модернізації своїх сервісів. Сучасний бізнес все частіше обирає альтернативні платіжні рішення через можливість оптимізації транзакцій, зниження витрат і розширення доступу до глобальних ринків. Відповідно, традиційні гравці змушені адаптуватися до цих змін, інтегруючи нові технології, впроваджуючи реальні зміни у швидкості проведення платежів та пропонуючи більш конкурентоспроможні умови для бізнесу.

2.3. Безпека та ризики надійності міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі

У сучасному міжнародному бізнесі питання безпеки та надійності платіжних систем набувають вирішального значення. Зі зростанням обсягів транскордонних транзакцій, компанії все більше стикаються з ризиками, пов'язаними з кіберзлочинністю, шахрайством та витоком даних. Захист фінансових потоків від зовнішніх загроз стає критичним для збереження репутації та фінансової стабільності міжнародних підприємств. Тому ефективна робота з платіжними системами повинна включати сучасні заходи з кібербезпеки, багаторівневу аутентифікацію та технології шифрування даних.

Надійність платіжних систем також залежить від безперебійності їх функціонування. Для бізнесу, що працює на глобальних ринках, затримки у проведенні транзакцій або технічні збої можуть призводити до значних фінансових втрат та уповільнення процесів постачання товарів чи послуг. З огляду на це, міжнародні платіжні системи повинні забезпечувати високий рівень доступності та ефективності, а також здатність до швидкого реагування на технічні проблеми, які можуть виникати в різних частинах світу.

Ще одним важливим аспектом безпеки є управління ризиками, пов'язаними з валютними операціями та різницею у правовому регулюванні в різних країнах.

Міжнародні платіжні системи мають бути пристосовані до складної глобальної інфраструктури, де кожен ринок регулюється своїми законодавчими та нормативними актами. Бізнес повинен бути готовим до того, що валютні коливання, регуляторні обмеження та місцеві вимоги можуть вплинути на безпеку фінансових операцій, а також на загальну стійкість платіжних процесів у глобальному масштабі.

Розвиток цифрових технологій у банківському секторі призвів до збільшення обсягів витоку інформації, а також шахрайських атак, які підривають основи банківської безпеки та знижують довіру користувачів до банківської сфери загалом. За оцінками агентства Boston Consulting Group [28] організації банківського сектора в 300 разів частіше, ніж будь-які інші установи, стикаються з кібератаками. Так, за останні 5 років за оцінками експертів S&P Global Ratings [63] 26% від усіх кібератак припало на фінансовий сектор (рис. 2.11).

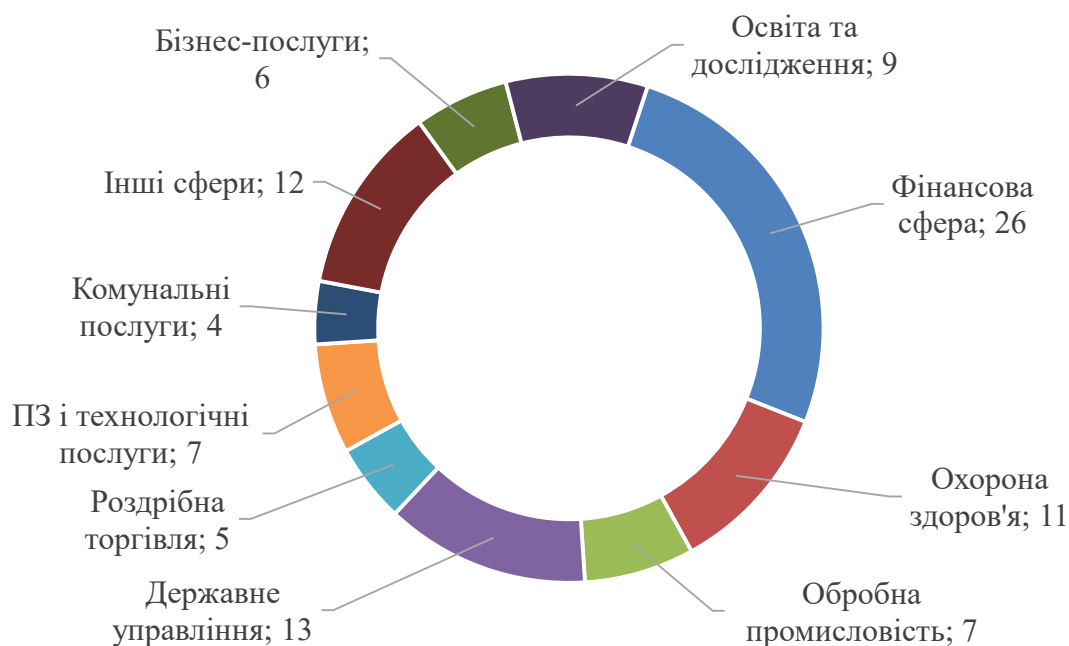

Рисунок 2.11 – Розподіл кібератак залежно від сфери діяльності (сумарна частка з 2016 до 2020 рр.), %

Джерело: складено автором на основі [63].

Згідно з аналізом експертів Всесвітнього економічного форуму [75], у 2023 році ризик кібератак займав 4-е місце у світі (з часткою 26,1%), при цьому в залежності від регіону ймовірність настання цього ризику коливалася від 69% (у

Сінгапурі) до 0% (у Північній Македонії). Серед ТОП-10 країн із найбільшим ризиком кібератак виділяються: Сінгапур (69%), Нідерланди (63%), Ізраїль (63%), Японія (63%), Швейцарія (57%), Велика Британія (56%), США (55%), Австралія (54%), Люксембург (54%), Бенін (51%).

Експерти виділяють низку причин, чому банківський сектор є настільки привабливим для кібератак, серед яких:

1. Банки, завдяки обробці національних і міжнародних транзакцій, є основою функціонування економіки країни. Через це кібератаки можуть не лише порушувати діяльність окремих банків, але й загрожувати безперебійному функціонуванню економічної діяльності окремих держав.

2. Банки є прямим джерелом фінансових ресурсів, тому зловмисники, здійснюючи кібератаку на платіжну інфраструктуру банку, одразу отримують доступ до грошей. Наприклад, під час кібератаки у 2016 році на Центральний банк Бангладеш було викрадено 81 млн дол. США.

3. Банки володіють великим обсягом персональних даних своїх клієнтів, які представляють значний інтерес для зловмисників. Через це саме персональні дані клієнтів банків часто стають основною метою кібератак, після яких їм надсилаються фішингові листи, що виглядають, наче вони надіслані від банку. У той же час, під загрозою знаходяться й самі працівники банків, чиї пристрої можуть бути вражені шкідливими програмами для проникнення в основну систему банку з метою доступу до даних, що доступні тільки через віртуальні приватні мережі (VPN) банків.

Щорічні збитки від таких шахрайських дій у світі перевищують 1 трлн доларів США. За період з 2007 по 2023 рік експерти компанії «Garnegie» [31] підрахували, що на фінансовий ринок припало 260 кібератак, які включають крадіжку (60%), порушення безпеки даних (25%), збій автоматизованих систем (13%) і шпигунство (2%). Найбільша кількість кібератак відбулася у 2020 році. Також експертами «Garnegie» було визначено, що найбільше кібератак було здійснено в країнах Північної Америки (27%), Західної Європи (15%), Африки (13%), Східної Азії (13%), а найменше – у країнах Східної Європи (8,5%), Південної Азії (7%),

Південної Америки (5,5%), Близького Сходу (5%), Південно-Східної Азії (3,5%) та Центральної Америки (2,5%).

Шахрайські атаки у банківському секторі здійснюються через різноманітні канали, де можна знайти вразливі місця у системі безпеки банку та його інфраструктури. Під загрозою знаходяться системи міжбанківських переказів, процесинг банківських карток, додатки для інтернет-банкінгу, системи управління банкоматами, апаратно-програмні комплекси з автоматизації прийому платежів через Інтернет, а також самі клієнти банків, які стають жертвами шахраїв. На діяльність банків впливає велика сукупність факторів (рис. 2.12).

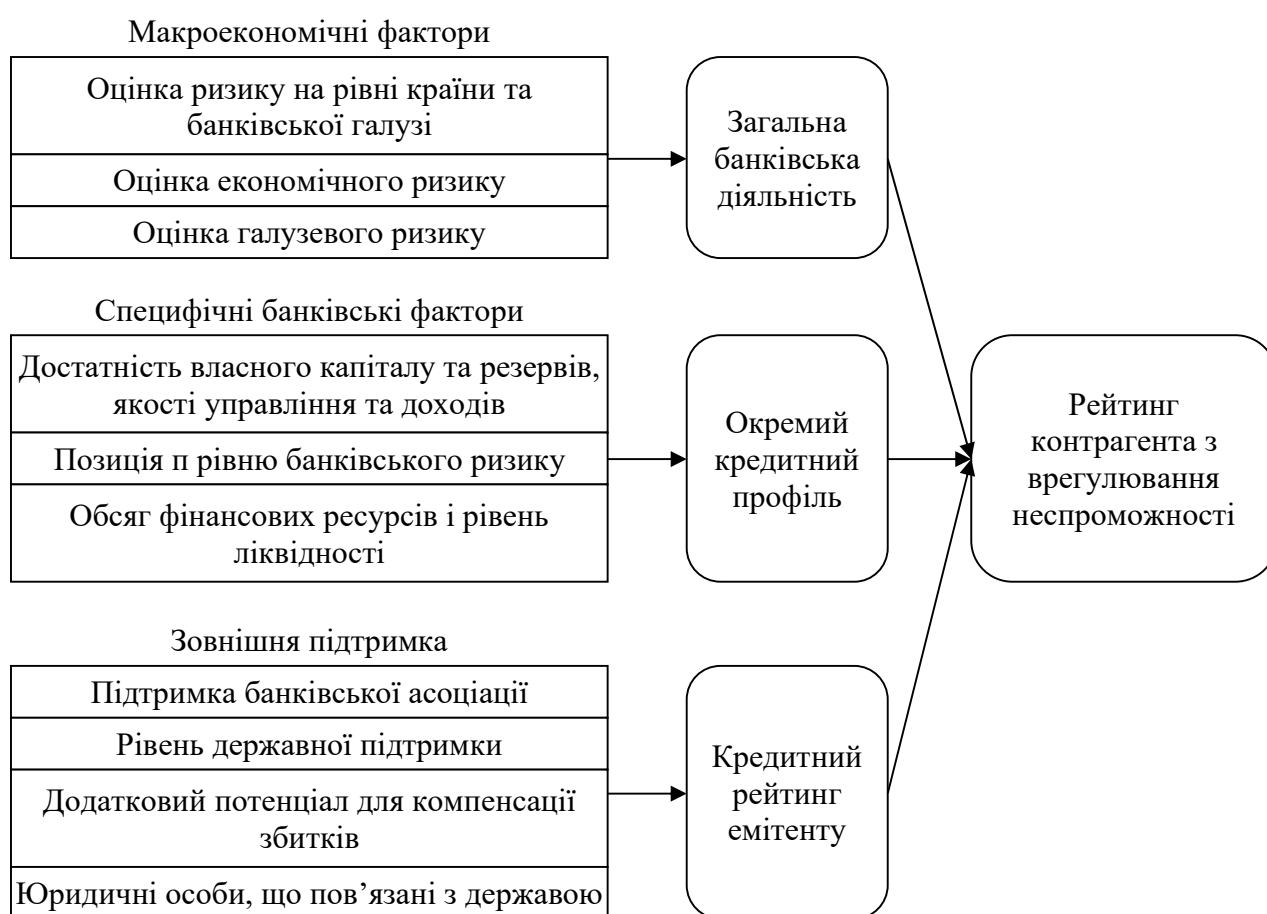

Рисунок 2.12 – Сукупність факторів, що впливають на банківську діяльність

Джерело: складено автором на основі [63].

Незважаючи на те, що жоден банк не застрахований від можливих шахрайських дій, найбільш вразливими до кібератак є ті фінансові установи, у яких є один або кілька з нижчезазначених факторів:

– слабка система управління ризиками, що не включає управлінську відповідальність (наприклад, коли запобігання кібератакам не входить до системи управління ризиками банку, а належить лише до ІТ-підрозділів; відсутній план дій на випадок надзвичайних ситуацій, а також ресурси для виявлення, ізоляції та захисту потенційних витоків даних або атак);

– застаріла та фрагментована ІТ-інфраструктура банку (наприклад, наявність застарілого програмного забезпечення в самому банку, банкоматах та центральних серверах, а також брак ресурсів резервного сервера для перенаправлення класичних розподілених DDoS-атак);

– не розроблена нормативно-правова база щодо захисту від кібератак, як у самому банку, так і в країні загалом, що може вплинути на ведення бізнесу в країнах з вищими ризиками та нижчими стандартами.

При цьому кібератаки впливають не лише на можливі фінансові втрати банку та його клієнтів, але й виявляють структурні недоліки в загальній системі банківської безпеки, знижують загальну капіталізацію банку, завдають шкоди його репутації, підривають стабільність банківського бізнесу та можуть призвести до закриття банку через скорочення ліквідності та відтік клієнтів.

Незалежно від технічної підготовки зловмисників та їхніх знань про внутрішні процеси банку, будь-яка кібератака здійснюється на основі п'яти етапів: попередня розвідка та підготовчі роботи; проникнення у внутрішню мережу; закріплення у внутрішній мережі та розвиток атаки; компрометація банківських систем і викрадення коштів; приховування слідів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Типові етапи здійснення кібер-атаки на організацію фінансової сфери

Найменування етапу	Опис
1	2
Етап 1. Попередня розвідка та підготовчі роботи	1. Збір інформації про банк. 2. Підготовка інструментів для проведення атаки. 3. Підготовка до переведення в готівку коштів.
Зовнішній порушник	
Етап 2. Проникнення у внутрішню мережу	1. Розсилка фішингових листів. 2. Експлуатація уразливостей мережевого периметра. 3. Використання ресурсів сторонньої компанії як джерело зараження. 4. Доступ до локальної мережі.

Продовження таблиці 2.2

1	2
Порушник із привілеями користувача на локальному вузлі	
Етап 3. Закріплення у внутрішній мережі та розвиток атаки	1. Перехоплення облікових даних, що передаються через мережу. 2. Вилучення облікових даних із пам'яті ОС. 3. Підбір облікових даних. 4. Використання вразливостей ресурсів локальної мережі (через робочі станції, сервери, веб-додатки, СУБД). 5. Отримання привілеїв користувачів домену та локального адміністратора. 6. Доступ до групових політик. 7. Вилучення облікових даних. 8. Отримання повного доступу до вузлів локальної мережі. 9. Вилучення облікових даних із пам'яті ОС. 10. Підключення до інших вузлів мережі та вилучення облікових даних з пам'яті ОС. 11. Отримання повного доступу контролера домену.
Порушник із привілеями адміністратора домену	
Етап 4. Компрометація банківських систем та розкрадання коштів	1. Доступ до ресурсів локальної мережі (робочі станції; сервери; ресурси, що містять інформацію про мережу). 2. Пошук та аналіз інформації (доступ до збережених та активних сесій; документація по роботі з банківським ПЗ; інформація про інфраструктуру; облікові дані; типові дії співробітників). 3. Доступ до цільових систем та банківського ПЗ; розкрадання коштів.
Етап 5. Приховування слідів	1. Використання спеціальних скриптів, що видаляються після проведення атаки у тому числі із завантажувальних записів. 2. Виведення з ладу вузлів мережі або розділів жорстких дисків

Джерело: складено автором.

Експерти компанії «Positive Technologies» [60] регулярно аналізують банки на можливості кібер-атак. Так було виявлено, що зі 100 найбільших банків усі мають вразливі веб-додатки, а також проломи у мережній безпеці та конфігурації серверів, а половина з них має недоліки керування обліковими записами та паролями (табл. 2.3).

Шахрайські атаки можуть приносити бажаний результат кримінальним групам або особам через наявність вразливостей у системах безпеки вебсайтів і банківських додатків для приватних осіб, які встановлюються на телефони та інші пристрої. Також було виявлено, що зловмисники використовують дзеркальні версії сайтів, які абсолютно ідентичні вебсайтам найбільших банків. Персональні дані користувачів, які помилково використовують «дзеркальний» сайт, стають доступними шахраям і можуть бути використані для здійснення подальших операцій зі рахунком.

Таблиця 2.3 – ТОП-10 найбільш поширених вразливостей банків у внутрішній мережі та в мережевому периметрі

Найменування вразливостей банків	Недоліки банків	Частка підтверджених банків, %
Вразливості мережевого периметра		
Використання застарілого ПЗ	Конфігурація серверів	67
Зберігання чутливих даних у відкритому вигляді	Конфігурація серверів	58
Використання словникових паролів	Керування обліковими записами та паролями	58
Використання відкритих протоколів передачі даних	Управління мережевою безпекою	58
Інтерфейси віддаленого доступу та управління доступні будь-якому інтернет-користувачу	Управління мережевою безпекою	50
Anti DNS Pinning	Управління мережевою безпекою	33
Впровадження SQL-коду	Вразливості веб-застосунків	33
Завантаження довільних файлів	Вразливості веб-застосунків	25
Використання зовнішніх сутностей XML	Вразливості веб-застосунків	25
Міжсайтове виконання сценаріїв	Вразливості веб-застосунків	25
Вразливості у внутрішній мережі		
Використання словникових паролів	Керування обліковими записами та паролями	100
Недостатній захист від відновлення облікових даних із пам'яті ОС	Конфігурація серверів	100
Недостатній захист службових протоколів від атак	Управління мережевим безпекою	100
Використання застарілого ПЗ	Конфігурація серверів	67
Зберігання чутливих даних у відкритому вигляді	Конфігурація серверів	50
Використання однакових облікових даних для доступу до різних ресурсів	Управління обліковими записами та паролями	42
Можливість підключення до ЛОМ стороннього обладнання без авторизації	Управління мережевою безпекою	42
Надлишкові привілеї додатків	Конфігурація серверів	33
Вразливості веб-застосунків	Вразливості веб-застосунків	33
Зберігання паролів адміністраторів у групових політиках	Конфігурація серверів	17

Джерело: складено автором на основі [60].

Найбільш складними з організаційної та технічної точки зору злочинами в банківській сфері є кібершахрайства, спрямовані безпосередньо на самі кредитні установи. У звіті «Hi-Tech Crime Trends» міжнародної компанії «Group-IB» [45] щодо високотехнологічних злочинів на глобальному фінансовому ринку виділено групи, які сьогодні становлять реальну загрозу для фінансових організацій.

Платіжні системи характеризуються високим рівнем ризику в різних аспектах, що обумовлено значним обсягом і масштабом операцій, які здійснюються в цих системах. Ці ризики стосуються як учасників, що виконують перекази коштів, так і операторів самих платіжних систем. Спектр ризиків охоплює платіжні інструменти, системи доставки, засоби зв'язку, клірингові та розрахункові механізми, а також впливає на грошово-кредитну політику економіки.

Ризики необхідно розглядати у взаємозв'язку з відповідними факторами, адже тільки зменшивши рівень інформаційної невизначеності щодо цих факторів, можна сформувати ефективну систему управління ризиками. Поділ на фінансові та нефінансові ризики дозволяє оцінити стан платіжної системи з двох перспектив: внутрішньої – стосовно технологічних аспектів розрахункових операцій, що залежать від діяльності учасників системи, і зовнішньої – яка не залежить від контрагентів платіжної системи. Цей підхід є критичним для розробки дієвих методів управління ризиками. Аналіз ризиків у платіжних системах доцільно проводити на основі розширеної класифікації ризиків за сферами їх виникнення, механізмами розрахунків і їхнім часовим розподілом. Такий підхід дозволяє точніше оцінити рівень кожного виду фінансового ризику та обрати найефективніші методи для їхнього контролю та зниження. Ефективні платіжні системи повинні мінімізувати ризики шляхом чітко встановлених прав та обов'язків користувачів. У розвинених країнах найчастіше використовуються два підходи для обмеження ризиків у таких системах. Перший – це обмеження обсягу розрахунків, а другий – забезпечення надійності цих розрахунків.

Юридичні та процедурні підходи використовуються для обмеження обсягу розрахунків. Юридичний підхід передбачає забезпечення правового статусу кінцевої чистої позиції. Завдяки цьому можна досягти ситуації, в якій сума, належна до розрахунку, відповідає чистій позиції, визначеній у межах системи. Крім того, обмеження можуть встановлюватися як на двосторонній основі між двома учасниками, так і на багатосторонній основі між одним учасником та всіма іншими. Також можливий комбінований підхід, де сумарна дебетова позиція обмежується визначеною сумою, а розподіл цієї суми контролюється через двосторонні ліміти.

Перевага цього підходу в тому, що учасники можуть самостійно контролювати рівень ризиків, який вони готові прийняти стосовно різних учасників.

Важливу роль у платіжних системах відіграє управління ризиками. Цей процес включає ідентифікацію та оцінку ризиків, вибір методів управління ними та їхнє впровадження, кінцевою метою якого є досягнення оптимального співвідношення між ризиком і прибутком. Способи управління ризиками можна поділити на організаційно-технічні методи, які спрямовані на уникнення або зниження ризиків, та фінансово-договірні методи, такі як передача ризиків, страхування і забезпечення інформаційної безпеки платіжної системи. Усі заходи щодо мінімізації ризиків у платіжних системах базуються на певних загальних принципах, серед яких: рішення повинні відповідати ринковим вимогам; управління ризиками повинні здійснювати ті, хто може це зробити з найменшими витратами; необхідно проявляти гнучкість у досягненні цілей; технічні рішення краще залишити на розсуд учасників, за винятком стандартів та відносин із центральним банком; заходи повинні стимулювати економічно ефективні рішення; бажаним є оприлюднення помилок та шахрайських дій для централізованого аналізу та їх запобігання; слід мінімізувати можливості внесення змін у платіжні інструкції та інформацію; необхідно періодично перевіряти заходи протидії шахрайству.

Платіжна система також повинна мати стратегію захисту інформації та ефективний механізм оцінки ризиків, що стосуються держави-члена, окремих учасників, платіжних інструментів та клірингу. Використання економіко-математичних методів для прогнозування фінансового стану учасників може значно знизити ймовірність виникнення ризиків у платіжній системі.

Проведене дослідження передового досвіду використання цифрових технологій у світовій банківській сфері дозволило сформулювати такі висновки:

1. На сьогодні світова банківська система продовжує активно розвиватися, а організації, що її складають, посідають провідні місця в рейтингах за обсягами активів та ринковою капіталізацією. Незважаючи на це, у її структурі спостерігається стрімке скорочення кількості традиційних банків через зниження довіри клієнтів, укрупнення банків, а також зростання кількості технологічних

компаній, конкурентною перевагою яких є залучення клієнтів через цифрові канали з метою надання миттєвого, простого та зручного доступу до банківських продуктів. Усе це призводить до того, що наразі темпи зростання активів парабанківського сектору значно перевищують темпи зростання світової банківської системи, а їхня частка на кінець 2020 року у загальному обсязі фінансових активів становила 53,4%.

2. Оскільки у світі вже зараз ТОП-5 компаній за ринковою капіталізацією («Apple», «Saudi Aramco», «Microsoft», «Amazon», «Alphabet») є транснаціональними компаніями з власними екосистемами, одним із механізмів збереження традиційних банків на світовому банківському ринку є створення нових моделей їхнього функціонування, що базуються на технологічних змінах у наданні банківських продуктів, створенні власних екосистем, а також взаємодії з технологічними фінансовими компаніями та організаціями парабанківського сектору з метою спільного отримання вигоди.

3. На основі аналізу видів, характеристик та функціональних особливостей екосистем було сформульовано визначення банківської екосистеми, під якою розуміється симбіоз на єдиній технологічній платформі банку, який є учасником міжнародних економічних відносин, постачальників різних позабанківських сервісів, фінтех-компаній та мобільних операторів з метою задоволення максимальної кількості потреб клієнтів за принципом «єдиного вікна». Така екосистема діє за принципами постійного аналізу потреб і можливостей клієнтів, формування єдиного стратегічного іміджу, гнучкого розвитку, масштабованості та постійного вдосконалення.

4. В умовах цифровізації економіки найбільш перспективною стратегією розвитку банку, який прагне займати провідні позиції на світовому ринку, є стратегія, за якої банк виступає ініціатором створення екосистеми, використовуючи власні банківські продукти як вхід до неї, і пропонуючи додатково послуги компаній-партнерів, спрямовані на задоволення різних соціально-економічних потреб клієнтів. При цьому важливо налагоджувати співпрацю з фінтех-компаніями та компаніями позабанківського сектору з метою зниження витрат і поєднання сильних сторін партнерів.

5. На основі аналізу світової практики побудови екосистем було запропоновано приклад створення банківської екосистеми за принципом «Банк-лідер», яка повинна відповідати запитам споживачів на всіх етапах їх життєвого циклу. Така екосистема може включати як «традиційні» банківські продукти та загальні позабанківські послуги, так і низку елементів, характерних для ринків B2C та B2B.

6. Зі зростанням кількості технологічних цифрових рішень збільшується й кількість кібератак, що можуть загрожувати стійкості не лише окремих банків, але й усієї світової банківської системи. Кібератаки найчастіше спрямовані на фінансові організації, чий дохід становить від 10 до 50 мільярдів доларів США, з країн Північної Америки та Західної Європи. Найпоширенішими видами кібератак є крадіжки та порушення безпеки даних. У зв'язку з цим, банки на рівні внутрішніх регламентів і політик повинні переглядати підходи до своєї інформаційної безпеки, враховуючи наступні тенденції у глобальному кіберпросторі: трансформація архітектури інформаційних систем; поширення віддаленого доступу до фінансових послуг та повсюдне використання технологій мобільного доступу; застосування технологій Big Data, штучного інтелекту, роботизації, а також впровадження біометричної аутентифікації користувачів.

Висновки до розділу 2

Міжнародні платіжні системи сьогодні є невід'ємною частиною глобальної фінансової інфраструктури, що забезпечує можливість швидких та ефективних фінансових операцій між суб'єктами бізнесу та споживачами у різних країнах. Вони відіграють ключову роль у спрощенні взаємодії між учасниками міжнародної економіки, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі, залученню інвестицій та зростанню глобалізації. Однак, попри значний прогрес у їхньому розвитку, платіжні системи стикаються із низкою викликів, які потребують адаптації та постійного

вдосконалення. Одним з основних аспектів, які впливають на сучасний стан платіжних систем, є технологічний розвиток. Сучасні технології дозволяють пришвидшити обробку платежів, підвищити рівень автоматизації процесів та знизити операційні витрати. Це сприяє тому, що компанії та фінансові установи впроваджують інновації для підвищення ефективності, забезпечення доступності та покращення користувацького досвіду. Водночас розвиток технологій відкриває нові можливості для впровадження діджиталізації платіжних послуг, що стає визначальним фактором для зростання конкурентоспроможності компаній на міжнародних ринках.

Незважаючи на технологічні досягнення, платіжні системи стикаються з викликами, пов'язаними з регулюванням та міжнародними стандартами. Різні країни встановлюють свої нормативні вимоги, що ускладнює гармонізацію платіжних процесів на глобальному рівні. Різноманітність національних стандартів, регуляторних обмежень та вимог до безпеки призводить до необхідності адаптації міжнародних платіжних систем до локальних умов, що вимагає значних витрат часу та ресурсів. Це може створювати додаткові бар'єри для виходу на нові ринки та ускладнювати взаємодію між суб'єктами бізнесу. Іншим важливим питанням, яке стосується міжнародних платіжних систем, є безпека фінансових операцій. Ризики, пов'язані з кіберзлочинністю, шахрайськими схемами та незахищеністю даних, продовжують зростати, що змушує учасників платіжних систем посилювати заходи безпеки. У контексті міжнародного бізнесу кібербезпека стає пріоритетом, оскільки атаки на платіжні системи можуть призвести до значних фінансових втрат та пошкодження репутації компаній. Тому інвестування у сучасні технології захисту даних, посилення внутрішніх контролів та впровадження стандартів безпеки є обов'язковими умовами для забезпечення надійності платіжних операцій.

Платіжні системи продовжують бути вразливими до глобальних ризиків, таких як економічні кризи, геополітична нестабільність та регуляторні зміни. Ці фактори можуть негативно вплинути на стабільність фінансових ринків та призвести до збільшення вартості операцій у міжнародних платіжних системах. Тому суб'єкти бізнесу повинні враховувати ці ризики при плануванні своїх

фінансових операцій та розробляти стратегії їх мінімізації. Зростання ролі фінтех-компаній також створює нові виклики для традиційних платіжних систем. Завдяки інноваційним підходам та технологічним рішенням фінтех-компанії пропонують швидкі, зручні та доступні платіжні послуги, що дозволяє їм залучати значну кількість користувачів. Це призводить до зростання конкуренції на ринку фінансових послуг та змушує традиційні платіжні системи переглядати свої стратегії розвитку. Водночас співпраця з фінтех-компаніями може стати важливим кроком для підвищення ефективності та інноваційності платіжних систем.

Тенденція до діджиталізації та автоматизації платіжних процесів продовжує набирати обертів, що сприяє появі нових бізнес-моделей та зміні структури міжнародних платіжних систем. Це відкриває нові можливості для бізнесу, зокрема для тих компаній, що активно використовують електронні платежі у своїй діяльності. Однак для успішного використання цих можливостей необхідно враховувати регіональні особливості ринків, адаптувати бізнес-процеси та впроваджувати сучасні технології.

Загалом, міжнародні платіжні системи відіграють ключову роль у розвитку глобальної економіки, забезпечуючи безперебійне функціонування фінансових потоків та підтримуючи міжнародний бізнес. Проте, враховуючи сучасні виклики та тенденції, вони повинні постійно адаптуватися до змін, посилювати заходи безпеки та впроваджувати інновації для збереження своєї конкурентоспроможності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

3.1. Інноваційні рішення використання міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі

Інноваційні рішення у використанні міжнародних платіжних систем відіграють важливу роль у розвитку глобального бізнесу, надаючи компаніям можливість швидко й ефективно проводити фінансові операції з партнерами та клієнтами з усього світу. З розвитком цифрових технологій та зростанням попиту на миттєві платежі, міжнародні платіжні системи змушені адаптуватися до нових умов і впроваджувати інноваційні підходи для покращення якості обслуговування. Сучасний бізнес вимагає швидкості, надійності та безпеки під час проведення фінансових транзакцій, що є ключовими чинниками конкурентоспроможності на глобальних ринках. Інновації у міжнародних платіжних системах тісно пов'язані з розвитком фінансових технологій (фінтех), які змінюють традиційні моделі проведення платежів. Такі технології, як блокчейн, криптовалюти, штучний інтелект та мобільні платіжні платформи, створюють нові можливості для бізнесу, дозволяючи знизити транзакційні витрати, скоротити час проведення операцій та підвищити рівень безпеки. Використання фінтех-інновацій сприяє не лише підвищенню ефективності платіжних систем, а й створенню нових бізнес-моделей, що дозволяють компаніям розширювати свою діяльність на міжнародних ринках.

Зростаюча інтеграція міжнародних платіжних систем з іншими цифровими технологіями дозволяє бізнесу забезпечити більшу прозорість та контроль над фінансовими потоками. Це є особливо важливим для міжнародних корпорацій, які мають справу з великою кількістю транзакцій і різними валютами. Інноваційні платформи для керування платежами дозволяють автоматизувати процеси,

зменшуючи ризик помилок та забезпечуючи дотримання міжнародних регуляторних вимог. Впровадження інновацій у міжнародні платіжні системи створює нові можливості для розвитку міжнародного бізнесу, водночас ставлячи перед компаніями нові виклики. Поряд із технологічними перевагами, такими як швидкість та доступність, виникає необхідність у посиленому захисті даних та протидії кіберзагрозам. Успішне використання цих інновацій вимагає від компаній гнучкості, готовності до змін і постійного моніторингу нових технологій для збереження своєї конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Кредитні та дебетові картки поступово втрачають частку на користь цифрових гаманців, проте це не означає, що вони втрачають свою актуальність. Загалом, картки як інструмент для прямих платежів дійсно знижують свою частку, навіть у тих країнах, де історично домінували. Незважаючи на збільшення абсолютної вартості транзакцій, з 2020 по 2023 рік кредитні та дебетові картки втратили частку ринку POS-платежів в Австралії, Канаді, Великій Британії та США (рис. 3.1).

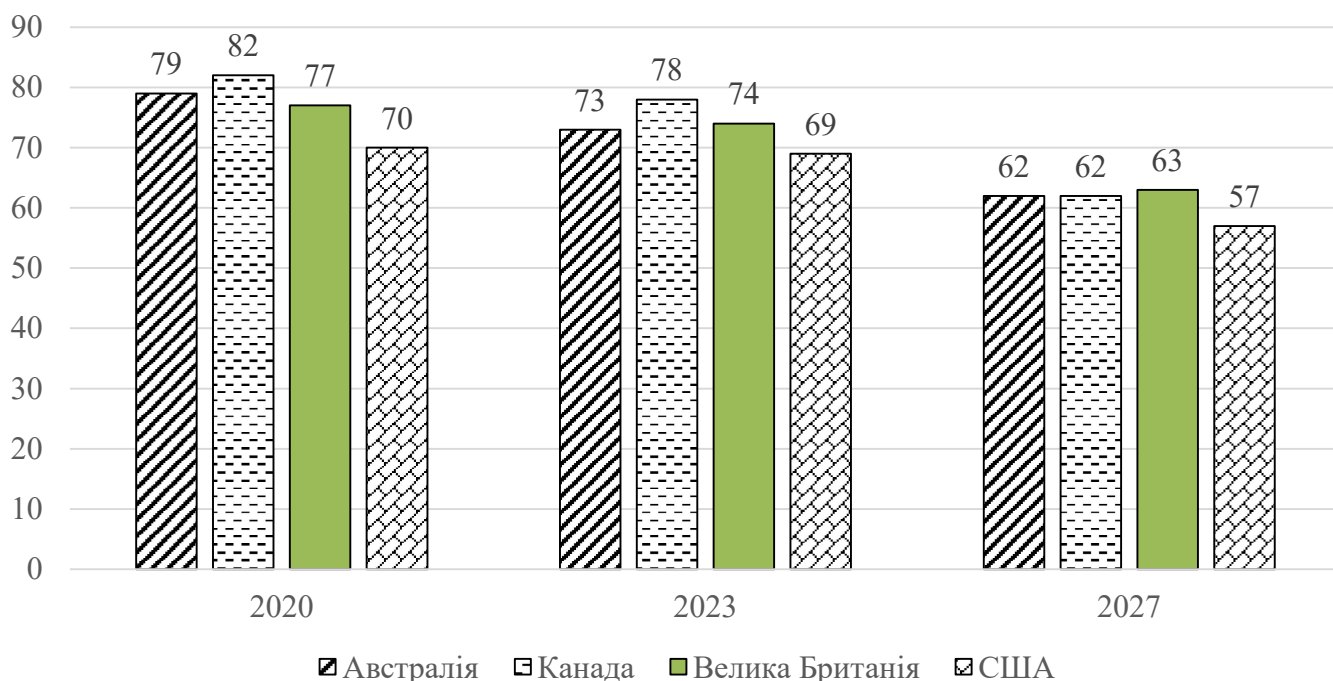

Рисунок 3.1 – Частка кредитних та дебетових карток у загальному обсязі транзакцій POS-терміналів за 2020-2027 рр., (2027 р. – прогнозне значення), %

Джерело: складено автором на основі [69].

Витрати за картками в гаманцях відображають карткові витрати в кожному

ринку. Особливо в країнах, де раніше домінували карткові платежі, ті витрати, які «втрачаються», просто переміщуються до цифрових гаманців на кшталт Apple Pay, Google Pay та PayPal.

Беручи до уваги оцінки витрат, які відбуваються через цифрові гаманці, можна прогнозувати, що частка карток залишиться практично стабільною до 2027 року. У країнах, де домінують картки, це означатиме, що вони забезпечать близько 80% вартості транзакцій на точках продажу в 2027 році. Цифрові гаманці змінюють спосіб використання карток у цих ринках, але, за даними наших опитувань, вони не змінюють основну частку карткових транзакцій. Це може змінитися в майбутньому, коли методи на кшталт A2A та BNPL займуть більшу частку фінансування, проте картки, схоже, збережуть свою актуальність і, у багатьох країнах, домінування на довгі роки.

Платежі з рахунку на рахунок (A2A) продовжують розвиватися у різних країнах світу. У 2023 році A2A стали провідним методом оплати в електронній комерції у Фінляндії, Малайзії, Нідерландах, Нігерії, Норвегії, Польщі, Швеції та Таїланді. Платежі A2A, побудовані на базі систем миттєвих платежів, радикально змінюють платіжні ландшафти у великих країнах, що розвиваються, таких як Бразилія та Індія. A2A-схеми успішно працюють у цих країнах завдяки сильній державній підтримці, спрямованій на фінансову інклюзію та просування цифрових платежів. У розвинених ринках такі схеми підтримуються співпрацею між банками, що сприяє впровадженню A2A-платежів.

Зростання платежів з рахунку на рахунок (A2A) відбувається значно повільніше на ринках, де історично домінували картки, таких як Австралія, Канада, Велика Британія та США (рис. 3.2). Для торговців стимули очевидні – вони прагнуть до нижчих витрат на прийом платежів через A2A. Однак споживачам важко побачити вигоди від використання цього методу. Картки працюють для споживачів, про що свідчить понад 20 трлн дол. США глобальних витрат за кредитними та дебетовими картками у 2023 році.

Успіх карткових платежів значною мірою базується на двох важливих аспектах, які споживачі все більше цінують: захист покупок і програми лояльності.

Платіжні схеми А2А повинні вирішити питання довіри та винагород, щоб справді вплинути на поведінку споживачів на ринках, де домінують картки. Сьогодні такі сервіси, як програми лояльності та захист від шахрайства, надають посередники – карткові мережі, фінансові установи та провайдери платіжних послуг. Ці послуги фінансуються за рахунок комісій за транзакції, які сплачують торговці. А2А-схеми ж мають менше посередників або взагалі їх не мають, і тому не мають структурного механізму для оскарження транзакцій, який є важливим для карткових систем. Хто, якщо взагалі хтось, запропонує споживачам захист від шахрайства? І чому вони повинні відмовитися від своїх винагород?

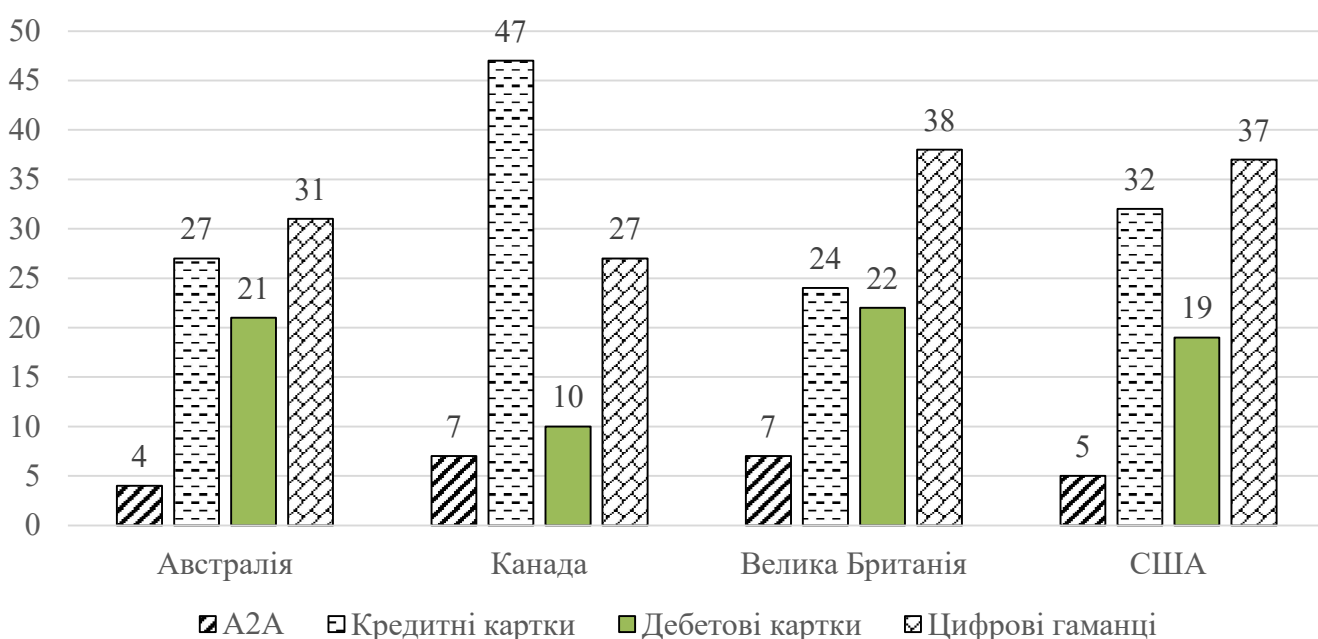

Рисунок 3.2 – Частка А2А, карток та гаманців в обсязі транзакцій електронної комерції у 2023 році на вибраних ринках, %

Джерело: складено автором на основі [69].

Регуляторні ініціативи, спрямовані на просування відкритого банкінгу та запуск нових систем миттєвих платежів, мають на меті змінити цю ситуацію в великих споживчих ринках з високою картовою проникністю. Проте на сьогодні успіх цих ініціатив є обмеженим. Наприклад, в Австралії голова Резервного банку, Мішель Буллок, висловила своє незадоволення повільним впровадженням Нової платіжної платформи (NPP) та її сервісу PayTo для споживчих і бізнес-платежів.

Високі витрати та незручний користувацький досвід викликали побоювання серед постачальників традиційних платіжних систем щодо доцільності використання A2A. Оцінки на 2023 рік були скориговані вниз до 5% від загальної вартості транзакцій в електронній комерції для A2A, з прогнозованим помірним зростанням у 9% до 2027 року.

У Канаді впровадження системи миттєвих платежів Real Time Rail (RTR) було знову відкладено у 2023 році, і рік завершився без чіткого графіка запуску. Подальші дослідження тривають, але попередні прогнози для A2A в Канаді були знижені. У США впровадження FedNow також виявилось незначним у перший рік роботи, хоча саме його присутність сприяла збільшенню використання приватної системи RTP від The Clearing House, конкурента FedNow. Проте переконливих сценаріїв використання A2A для споживачів і бізнесу поки що не спостерігається, тому прогнози для A2A в США також були переглянуті вниз. У Великій Британії уряд у 2023 році замовив звіт про покращення платіжних систем та відкритого банкінгу. Проте прийняття A2A у Великій Британії залишається низьким і на сьогодні не становить загрози для домінування карток.

У вересні 2023 року Європейська платіжна ініціатива (EPI) запустила новий загальноєвропейський цифровий гаманець wero, спрямований на просування миттєвих A2A-платежів. А в жовтні EPI оголосила про придбання голландського платіжного рішення iDEAL та люксембурзького провайдера A2A-платежів Payconiq. Амбітний скандинавський проєкт P27 був припинений у квітні 2023 року після того, як країни-учасниці відмовилися від його підтримки. Подальший розвиток A2A в Європі значною мірою залежатиме від успіху нових пропозицій Європейської комісії, опублікованих у жовтні 2023 року. Ці пропозиції передбачають нові вимоги для банків щодо надання API-інтерфейсів для відкритого банкінгу та інформації про статус платежів третім особам.

Сервіси «Купуй зараз – плати пізніше» (BNPL) стикнулися з серйозними викликами у 2023 році через високі відсоткові ставки, очікування регуляцій, зниження оцінок вартості компаній та зміну інвесторських настроїв від агресивного зростання до короткострокової прибутковості. Однак ці труднощі не пов'язані з

падінням популярності серед споживачів. Насправді, у 2023 році попит на BNPL досяг рекордних рівнів.

Попри труднощі, банки, фінтех-компанії, великі технологічні компанії та платформи електронної комерції продовжують впроваджувати BNPL, задовольняючи попит споживачів. Банки, технологічні гіганти, роздрібні мережі та регулятори роблять BNPL частиною загальних кредитних пропозицій. У 2023 році глобальні транзакції через BNPL зросли на 18% у порівнянні з попереднім роком, незважаючи на відомі проблеми. Прогноз для BNPL передбачає 9% зростання до 2027 року, що відповідає загальному зростанню електронної комерції.

Хоча компанії, що зосереджуються виключно на BNPL, можуть зіткнутися з труднощами у найближчому майбутньому через високі відсоткові ставки та відтік капіталу з фінтеху, банки, великі технології та платформи електронної комерції продовжують інтегрувати BNPL як частину своїх кредитних продуктів. Переможці в гонці BNPL все частіше виявляються тими, для кого цей сервіс не є основним бізнесом. Серед провідних постачальників BNPL можна виділити фінтех-компанії (PayPal Pay in 4), великі технології (Apple Pay Later), банки (My Chase Plan, NAB Pay Later) та карткові мережі (Visa Installments, Mastercard Installments).

У грудні 2023 року Google оголосила про намір співпрацювати з Affirm і Zip, щоб запропонувати послуги BNPL через гаманець Google Pay. Навіть найбільші глобальні бренди BNPL вже диверсифікують свою діяльність, переходячи від чистих BNPL-сервісів до торгових платформ (Klarna) та розширюючи спектр традиційних кредитних послуг (Afterpay, Affirm, Zip). Чи зможуть компанії, що зосереджуються виключно на BNPL, досягти успіху, залишається під питанням, навіть у найсприятливіших економічних умовах. У 2023 році щонайменше десяток компаній BNPL припинили свою діяльність, зокрема Openpay і Latitude Pay в Австралії, Laterpay у Німеччині, myIOU у Малайзії, Zest в Індії та Rase у Сінгапурі.

Попри те, що деякі гравці, такі як Zip і Clearpay (європейський бренд Afterpay), згортають свою діяльність на європейському ринку, інші, як Klarna, використовують цю можливість для розширення своєї присутності на ринку, оскільки попит на BNPL залишається стабільно високим. Klarna навіть

продемонструвала позитивні результати, звітувавши про прибуток у третьому кварталі 2023 року.

Передплачені картки відіграють важливу роль у глобальній платіжній екосистемі та, за прогнозами, у 2024 році перевищать 1 трлн дол. США загальної вартості транзакцій у всіх каналах (рис. 3.3).

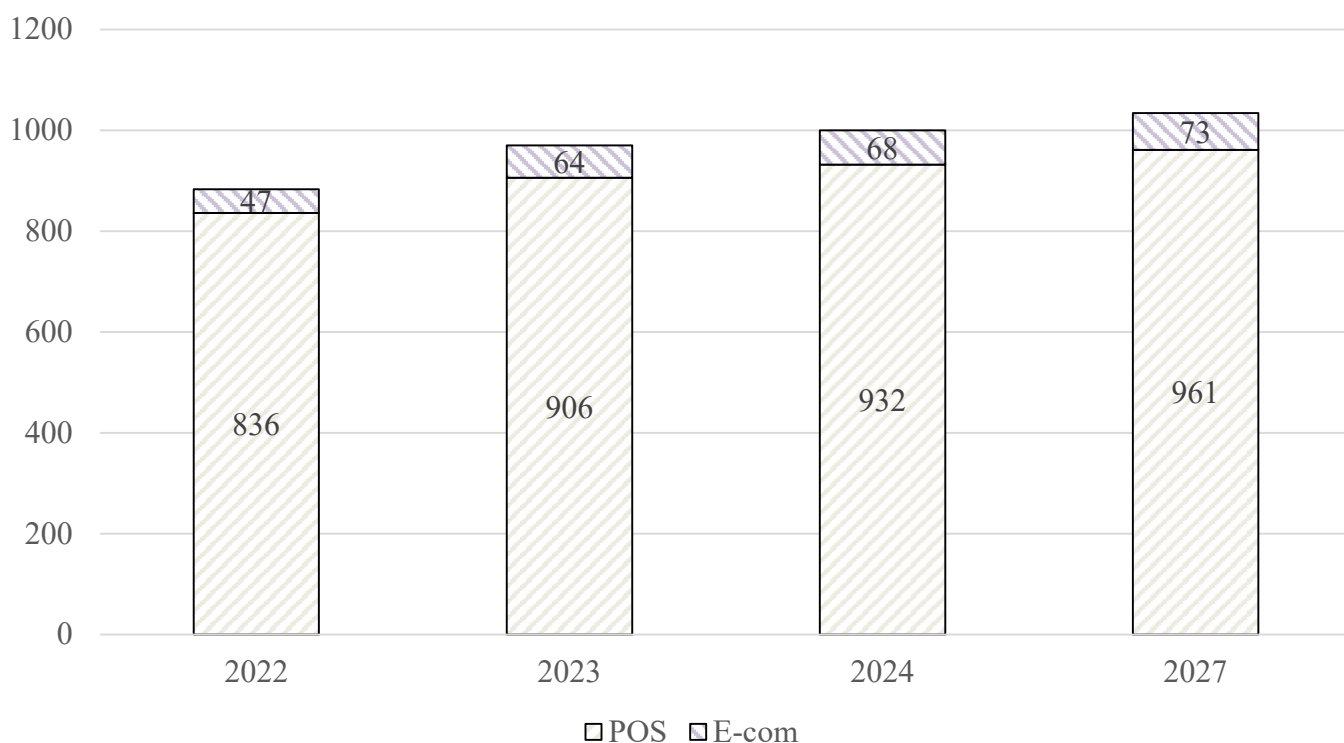

Рисунок 3.3 – Глобальний обсяг транзакцій з передплаченими картками за 2022-2027 рр., (2024-2027 р. – прогнозні значення), млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [69].

Передплачені картки демонструють стійке зростання завдяки широкому спектру використання: від подарункових карток з приватною маркою до універсальних карток для поповнення, нарахування зарплати через прямий депозит і розподілу державних виплат. Вони приносять користь торговцям, підприємствам, фінтех-компаніям, банкам і картковим мережам. Однак найбільшу цінність ці картки мають для споживачів. Передплачені картки сприяють фінансовій інклюзії, надаючи зручний електронний платіжний інструмент для людей без банківських рахунків або з обмеженим доступом до банківських послуг. Вони також забезпечують конфіденційність тим споживачам, які турбуються про збереження

своїх персональних даних. Передплачені картки корисні як подарунки, для контролю витрат, для туристів, бізнес-мандрівників та мігрантів.

Передплачені картки давно користуються популярністю серед споживачів, які надають перевагу конфіденційності, як-от в Італії. Місцева пошта, Poste Italiane, пропонує Postepay – популярну поповнювану передплачену картку, співбрендовану з Visa або Mastercard, яку можна використовувати в магазинах, онлайн і в банкоматах як в Італії, так і за її межами. Postepay є важливим елементом платіжної системи Італії, і завдяки їй частка передплачених карток у загальній вартості транзакцій є найвищою серед усіх ринків, представлених у звіті, як для покупок онлайн, так і в магазинах. У Філіппінах сервіс GrabPay пропонує GrabPay Card – цифрову передплачену картку, співбрендовану з Mastercard, яку можна використовувати для онлайн-покупок і оплати цифрових підписок. Власники картки також отримують бали Grab Rewards за кожну покупку. В Гонконзі Octopus у співпраці з Mastercard запустив віртуальну передплачену картку Octopus Wallet. Картка пов'язана з цифровим гаманцем Octopus і дозволяє здійснювати покупки онлайн по всьому світу у всіх торговців, які приймають Mastercard. У Туреччині передплачені картки набирають популярності серед населення, яке не має банківських рахунків. Основні банки пропонують передплачені картки з метою забезпечення доступу до фінансових послуг. Наприклад, картка Garanti BBVA Bonus Piu може використовуватися як для зняття готівки, так і для покупок в магазинах та онлайн.

Протягом багатьох років постоплатні методи дозволяли споживачам здійснювати покупки онлайн, а потім оплачувати їх готівкою в фізичних магазинах або через банкомати за допомогою виданого штрих-коду, QR-коду або унікального PIN-коду. Хоча частка постоплатних методів склала лише 0,3% від загальної вартості транзакцій в електронній комерції у світі в 2023 році, вони все ще широко використовуються в Латинській Америці, де на них припадало близько 4% від загальної вартості транзакцій в електронній комерції в 2023 році завдяки популярним брендам, таким як PagoEfectivo в Перу, OXXO в Мексиці, Efectu в Колумбії, Boletto Bancário в Бразилії та Pago Facil і Rapipago в Аргентині.

Однак ця тенденція поступово втрачає популярність, і з 2019 по 2023 рік частка постоплатних методів скорочувалася в середньому на 13% на рік. Найбільше зниження спостерігалось в Аргентині (на 45%) та Бразилії (на 35%). Це зменшення співпадає зі зниженням частки готівкових платежів, яка за останні п'ять років скоротилася на половину – з 58% у 2019 році до 28% у 2023 році на регіональному рівні. Спад використання постоплатних методів пов'язаний із впровадженням цифрових платіжних рішень, зменшенням залежності від готівки та поліпшенням фінансової інклюзії в регіоні. Постоплатні методи традиційно обслуговували споживачів, які не мали банківських рахунків або мали обмежений доступ до фінансових послуг. Зусилля щодо підвищення доступу до фінансових послуг значно поліпшили фінансову інклюзію в Латинській Америці. За даними Світового банку, кількість людей в Аргентині без банківських рахунків зменшилася з 67% у 2011 році до 28% у 2021 році, в Бразилії – з 44% до 16%, а в Колумбії – з 70% до 40% за той самий період. Ця тенденція продовжуватиметься, що ще більше знизить попит на постоплатні методи.

За межами Латинської Америки використання постоплатних методів є незначним, за винятком Японії, де вони залишаються актуальними через популярність готівки. Оплата зазвичай здійснюється в більш ніж 55 000 магазинах Konbini по всій країні. Проте навіть в Японії спостерігається зниження використання постоплатних методів, які склали 5% від витрат на електронну комерцію у 2023 році, порівняно з 16% у 2019 році. Ця тенденція відповідає зниженню використання готівки, частка якої в загальній вартості транзакцій на точках продажу скоротилася з 64% у 2019 році до 41% у 2023 році.

Зменшення використання постоплатних методів збігається з ростом цифрових платіжних систем і збільшенням фінансової інклюзії, а також зі зменшенням залежності від готівки. Традиційно фінансовий сектор досить повільно впроваджував інновації через необхідність підтримувати сумісність з існуючими технологіями та мінімізувати незручності для клієнтів. Навіть на найрозвиненіших фінансових ринках досі широко використовуються паперові чеки або застарілі платіжні системи, через які обробка транзакцій займає кілька днів.

Однак технології стають більш гнучкими, відкриваючи шлях для нововведень. Оскільки швидкість розвитку технологій зростає, а витрати на підтримку ІТ-інфраструктури збільшуються, все більше компаній віддають перевагу стороннім платформам замість внутрішніх рішень. Наявність вибору між самостійною розробкою чи придбанням готових рішень полегшує процес змін. Ці інновації приходять у відповідний момент, оскільки споживачі очікують від фінансових послуг того ж самого бездоганного досвіду, що і при оплаті кави або бронюванні автомобіля онлайн. Фінансові компанії мають модернізувати свої процеси оплати не лише для того, щоб не відставати від конкурентів. Платежі у сфері фінансових послуг повинні стати бездоганними, щоб відповідати високим стандартам, які споживачі очікують у своїй цифровій взаємодії.

У висновках до аналізу інноваційних рішень у використанні міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі можна відзначити, що сучасні технології відіграють вирішальну роль у трансформації фінансового сектору. Впровадження нових рішень, таких як блокчейн, штучний інтелект та мобільні платіжні платформи, суттєво змінює підходи до управління фінансовими транзакціями, спрощуючи їх, роблячи швидшими та безпечнішими. Ці технології не лише оптимізують роботу бізнесу, а й сприяють його глобалізації, зменшуючи бар'єри, пов'язані з відстанню, часом та валютою. Платіжні системи сьогодні стають не просто засобом обробки фінансових операцій, а ключовою складовою стратегій розвитку міжнародного бізнесу. За допомогою інноваційних рішень компанії отримують можливість більш ефективно керувати своїми ресурсами, прогнозувати грошові потоки та швидше реагувати на потреби клієнтів. Це, в свою чергу, сприяє зміцненню конкурентних позицій на міжнародних ринках та забезпечує бізнесу більшу стабільність.

Одним із ключових аспектів інновацій у платіжних системах є значне зниження транзакційних витрат. Завдяки новим технологіям бізнес має змогу скоротити витрати на обробку платежів, що особливо важливо для міжнародних операцій з великим обсягом транзакцій. Це дозволяє компаніям більш раціонально використовувати свої фінансові ресурси і покращувати фінансову ефективність.

Варто також підкреслити роль безпеки у використанні інноваційних платіжних систем. Зростання кількості цифрових платежів супроводжується збільшенням ризиків кібератак та шахрайства, тому компанії змушені інвестувати в захист своїх фінансових систем. Це створює додаткові виклики, але одночасно стимулює розвиток нових рішень у сфері кібербезпеки, що допомагає знизити ризики та підвищити надійність платіжних процесів. У майбутньому інновації продовжуватимуть змінювати міжнародні платіжні системи, відкриваючи нові можливості для бізнесу. Проте успіх у їх впровадженні залежатиме від здатності компаній адаптуватися до швидких змін та постійно оновлювати свої технологічні підходи. Оскільки міжнародний бізнес стає все більш динамічним, платіжні системи мають залишатися гнучкими, масштабованими та адаптованими до нових викликів і потреб.

Таким чином, інноваційні рішення у міжнародних платіжних системах стали невід'ємною складовою успішного ведення міжнародного бізнесу, забезпечуючи йому нові перспективи розвитку та підвищуючи його ефективність на глобальному рівні.

3.2. Перспективи цифровізації міжнародних платіжних систем у міжнародному бізнесі

Цифровізація міжнародних платіжних систем відкриває нові можливості для глобальної економіки, сприяючи підвищенню ефективності, швидкості та доступності фінансових операцій. Завдяки стрімкому розвитку технологій, міжнародний бізнес отримує інструменти для швидшого й безпечнішого проведення транзакцій, що значно спрощує співпрацю між компаніями різних країн. Це дозволяє знижувати витрати на фінансові послуги та зменшувати ризики, пов'язані з обробкою платежів, що, своєю чергою, стимулює економічне зростання та глобальну інтеграцію.

Однак, поряд із можливостями цифровізації, існує низка викликів, які можуть вплинути на її успішне впровадження. По-перше, регуляторні та правові питання залишаються важливими, оскільки різні юрисдикції мають різні підходи до регулювання цифрових платежів. По-друге, важливим є забезпечення кібербезпеки, оскільки зростання обсягу електронних транзакцій збільшує ймовірність кібератак та фінансових злочинів. Ці питання вимагають скоординованих зусиль на рівні міжнародних організацій і національних урядів.

Крім того, цифровізація платіжних систем може змінити структуру глобальних фінансових ринків. Зокрема, такі інновації, як блокчейн і цифрові валюти центральних банків (ЦВЦБ), можуть трансформувати не лише процеси обміну валют і перерахунку коштів, а й змінити підходи до зберігання і обліку активів. Це створює нові можливості для розвитку фінансових технологій і формування нових бізнес-моделей у міжнародному бізнесі, де електронні платежі можуть стати домінуючим інструментом.

Таким чином, перспективи цифровізації міжнародних платіжних систем обіцяють не лише підвищення ефективності й безпеки фінансових операцій, а й глибокі зміни у світовій фінансовій інфраструктурі. Важливим завданням для міжнародного бізнесу стане не лише адаптація до нових технологій, але й розуміння наслідків цих змін для глобальної економіки.

Зростання популярності електронних грошей, особливо – криптовалют, породжує масові обговорення про їхню емісію центральними банками. В даний час проведено безліч досліджень з оцінки як криптовалют центральних банків, так і цифрових валют у різних формах загалом. Близько 70% центральних банків усіх країн світу досліджують можливості застосування цифрових валют. Основними причинами цього є:

- інтерес до технологічних інновацій у фінансовому секторі;
- поява нових учасників у сфері платіжних послуг та посередництва;
- скорочення використання готівки у деяких країнах;
- підвищена увага до так званих приватних цифрових токенів.

По суті, головною причиною є збереження контролю над фінансовим ринком

загалом та можливості його коригувати за рахунок грошово-кредитної політики. Так, якщо великі потоки електронних грошей будуть проходити повз контроль та вплив центрального банку, то його ключова роль у збереженні стабільності та забезпеченні надійності функціонування фінансового сектора стане менш істотною, а грошово-кредитна політика – менш ефективною.

Проте запровадження цифрових валют центрального банку (ЦВЦБ) – це дуже складний процес, що вимагає ретельних досліджень для розуміння наступних основних питань:

- навіщо вона взагалі потрібна (чи можна використовувати її переваги за рахунок існуючих інструментів) і які у неї порівняльні переваги?
- в якій формі її впроваджувати (які показники у неї)?
- яку технологічну основу використати?
- як гарантувати безпеку та надійність її використання?
- як запобігти її використанню в незаконних операціях?
- який вплив матиме на інші платіжні інструменти, платіжні системи, міжнародні платежі тощо?

Важливо розуміти, кожна країна має свої індивідуальні особливості, які необхідно враховувати під час розгляду впровадження цифрових валют, т.к. у деяких випадках нині вони не мають цієї необхідності. Наприклад, у Данії розвинена система швидких платежів і будь-який громадянин може отримати доступ до платіжного рахунку, тому в цифровій валюті громадяни поки що не зацікавлені. У цей же час у Швеції практично відсутні готівка платежу, тому держава стала всерйоз замислюється про впровадження електронного крона ще в 2017 році.

Деякі країни, наприклад, Венесуела, Сенегал, Туніс, вже впровадили цифрові валюти, деякі (Сінгапур, Україна, Уругвай) – тестують можливість впровадження, інші досі проводять дослідження – Китай, Ізраїль, Великобританія та ін., а Деякі на даний момент відмовилися від цієї ідеї – Японія, Естонія, Німеччина, Швейцарія. У більшості випадків, що розвивається, країни мотивовані зниженням рівня інфляції, а розвинені – скороченням витрат на випуск та обслуговування готівки.

Необхідно розглянути різні варіації цифрових валют центральних банків, які розглядаються країнами та відрізняються двома основними властивостями:

- доступність (обмежена чи загальнодоступна);
- технологія (заснована на токенах чи рахунках).

Перша властивість досить проста і зрозуміла. Якщо доступність ЦВЦП буде обмежена, то можливість користуватися їй матиме обмежена кількість професійних учасників фінансового ринку, які зможуть, наприклад, мати свій рахунок у цифровій валюті в центральному банку і здійснювати різні фінансові операції з іншими привілейованими учасниками. У разі загальнодоступності ЦВЦБ зможуть користуватися всі учасники фінансового ринку.

Технологічна властивість потребує додаткових пояснень. Якщо ЦВЦБ буде засновано на рахунках, це означає, що кожному користувачеві буде заводитись рахунок у центральному банку (який потрібно обслуговувати), за допомогою якого можна буде здійснювати різні фінансові операції, як на звичайному клієнтському рахунку в банку. Якщо ЦВЦБ буде засновано на токенах, то виникне новий повноцінний засіб платежу, емісією та регулюванням якого займатиметься центральний банк.

Ключова відмінність між грошима, заснованими на токенах та рахунках, полягає у формі перевірки, необхідної при їх обміні. Гроші на основі токенів (або платіжних систем на основі токенів) критично залежать від здатності одержувача платежу перевірити дійсність об'єкта платежу. У разі готівки, як і у випадку цифрових, головним занепокоєнням є їхня справжність, проте способи перевірки, очевидно, різняться. У цифровому світі необхідно зрозуміти, чи є токен або монета справжньою, а також – була вона вже використана чи ні. У свою чергу, системи, засновані на грошах на рахунках, в основному залежать від можливості перевірити особу власника рахунку. Ключовою проблемою є крадіжка особистих даних, яка дозволяє зловмисникам переказувати чи знімати гроші з рахунків без дозволу. Ідентифікація необхідна для правильного встановлення зв'язку між платником та одержувачем та для з'ясування історії їх відповідних рахунків.

Враховуючи той факт, що ЦВЦП у формі обмежених грошей, заснованих на

рахунках, давно використовується на практиці, то можна виявити три потенційні форми ЦВЦП: з обмеженим доступом на основі токенів; загальнодоступна на основі токенів; загальнодоступна з урахуванням рахунків. Дані форми можна порівняти з існуючими коштами центральних банків за 5 основним характеристикам (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Ключові характеристики різних форм грошей центрального банку

	Існуючі кошти центральних банків		ЦВЦБ		
	Готівка	Резерви та розрахункові залишки	Загальнодоступна на основі токенів	Загальнодоступна на основі рахунків	З обмеженим доступом на основі токенів
Доступність (24/7)	+	-	+	(+)	(+)
Анонімність по відношенню до центрального банку	+	-	(+)	-	(+)
Однорангова передача	+	-	(+)	-	(+)
Нарахування відсотків	-	(+)	(+)	(+)	(+)
Ліміти чи обмеження	-	-	(+)	(+)	(+)
+ – існуюча чи ймовірна характеристика	(+) – можлива характеристика		- – нетипова або неможлива характеристика		

Джерело: складено автором.

В даний час доступ до цифрових грошей центрального банку обмежений годинами його роботи, зазвичай менше 24 годин на добу п'ять днів на тиждень. ЦВЦП можуть бути доступні 24 години на добу сім днів на тиждень або лише у певний час (наприклад, у години роботи платіжних систем великих сум). ЦВЦП можуть бути доступні постійно або протягом певного періоду, наприклад, валюта може бути створена, випущена та погашена протягом одного дня.

ЦВЦП на основі токенів може бути спроектована так, щоб забезпечувати різний ступінь анонімності аналогічно приватним цифровим токенам. Ключовим рішенням для суспільства є ступінь анонімності по відношенню до центрального банку, який, серед іншого, має запобігти проблемам, пов'язаним з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та іншими видами протиправних дій.

Передача готівки здійснюється на одноранговій основі (децентралізовано), тоді як депозити центрального банку переводяться через центральний банк, що діє

як посередник. Переклад ЦВЦП може бути здійснений або на одноранговій основі, або через посередника, яким може бути центральний банк, комерційний банк або сторонній агент. Як і у випадку з іншими формами цифрових зобов'язань центрального банку, технічно можливо сплачувати відсотки (позитивні чи негативні) як за токенами, і за рахунками ЦВЦБ. Процентна ставка ЦВЦП може бути встановлена рівною існуючої облікової ставці або може бути встановлена на іншому рівні, щоб або стимулювати, або перешкоджати попиту на ЦВЦБ. Як безвідсоткові, і процентні рахунки можуть використовуватися для роздрібних чи оптових платіжних операцій. Виплата позитивних відсотків підвищить привабливість ЦВЦП як фінансового інструменту, який також буде засобом заощадження. Різні форми кількісних обмежень чи обмежень використання чи володіння ЦВЦБ часто згадуються як спосіб контролю потенційно небажаних наслідків чи управління використанням у певному напрямі. Наприклад, ліміти чи обмеження можуть зробити ЦВЦП менш ефективними для оптових, а чи не для роздрібних платежів. Нині такі обмеження чи ліміти для зберігання чи використання найлегше подати у неанонімних системах з урахуванням рахунків.

Завдяки різним комбінаціям властивостей та характеристик ЦВЦП можуть виконувати різні функції, які необхідні державі. Також, залежно від виконуваних функцій ЦВЦП конкуруватимуть із вже існуючими фінансовими інструментами і матимуть різний вплив на всю фінансову систему загалом. Незважаючи на складність прогнозування потенційних ефектів після запровадження того чи іншого виду ЦВЦП, можна приблизно уявити, які логічні наслідки можуть виникнути (табл. 3.2).

Як видно з таблиці, у кожному функціональному варіанті ЦВЦП є свої переваги та недоліки, які мають бути уважно вивчені країнами, перш ніж впроваджувати ці технології до системи. Важливо розуміти, що приватні компанії, що займаються випуском цифрових грошей, набагато гнучкіші та адаптивніші до ринкових умов та попиту, ніж держава та банківська система. Тому в деяких випадках впровадження ЦВЦП може виявитися неефективним, а також завдати збитків, пов'язаних із зміною системи.

Таблиця 3.2 – Характеристики та наслідки введення ЦВЦП залежно від її функцій

Вид ЦВЦП залежно від функції	Існуючі інструменти	Анонімність	Нарахування відсотків	Доступність	Можливі наслідки після введення
Міжбанківська розрахункова одиниця	Фіатні валюти	-	-	Обмежена	Позитивний вплив на банківську систему за рахунок зниження системних ризиків та витрат на підтримку міжбанківських розрахунків
Грошовий сурогат (цифровий еквівалент готівки)	Готівка	+	-	Необмежена	Збільшення швидкості та зниження вартості переказів, збільшення безпеки, проте у разі крадіжки чи втрати – не повернути.
Новий інструмент монетарної політики	Процентна ставка, норма обов'язкових резервів, операції на ринках	+	+	Необмежена	Унікальний інструмент, що має прибутковість, проте при потенційній негативній ставці прибутковості не може існувати паралельно з готівкою.
Рахунок у центральному банку	Рахунки у фіатних валютах	-	-	Необмежена	Прозора та надійна схема, яка може бути використана урядом під час фінансової кризи

Джерело: складено автором.

Якщо прогнозувати розвиток вільного ринку фінансових послуг без участі держави, то експерти МВФ пропонують три найбільш ймовірні варіанти:

1. Співіснування. У цьому, найімовірнішому варіанті, банківський сектор намагатиметься зберегти ринкову владу рахунок можливостей і впливу, які є нині. Звичайно, не всі банки зможуть адаптувати свої бізнес-моделі для боротьби з виробниками цифрових валют, проте інші роблять це вже зараз (приклад – випуск одним з найбільших банків світу своєї цифрової валюти – JPM Coin). Щоб зберегти домінуючий вплив, банки пропонуватимуть вигідніші умови для клієнтів, втрачаючи при цьому прибуток. У результаті кожен займе свою нішу, а постраждають, перш за все, дрібні та середні банки.

2. Комплементарність. У цьому випадку постачальники електронних грошей можуть доповнювати комерційні банки. Вони можуть використовувати свої дані для

оцінки кредитоспроможності клієнтів та продавати свої результати банкам для більш ефективного розподілу кредиту. Більше того, цілком можливо, що деякі з великих постачальників електронних грошей зрештою перейдуть у банківський бізнес, спираючись на дані, що вони накопичили, та їх масштаб, а також залучені прибутком від трансформації термінів погашення.

3. Переворот. Третій сценарій передбачає радикальну трансформацію банківської моделі, коли він банки переважно покладаються на оптове фінансування, а кредити дедалі більше опосередковуються ринками. Хоча експерти розглядають це як найменш ймовірний сценарій, його все одно варто розглянути, щоб краще підготуватись до майбутнього та спробувати його сформувати. Депозитні та кредитні функції комерційних банків можуть бути поділені. Депозити, які користувачі зберігають для оплати, можуть перейти в електронні гроші та, у свою чергу, можуть зберігатися за кордоном, у державних облігаціях або в грошах центрального банку. А ті, що зберігаються як заощадження, можна направити в пайові інвестиційні фонди, хедж-фонди та ринки капіталу для розподілу кредитів. В якості альтернативи вони могли б залишатися в банках, які самі переважно покладалися б на оптове фінансування. В результаті банківська модель та вся фінансова система сильно зміняться – фракційні банки прийматимуть депозити, але триматимуть лише їхню частину у вигляді ліквідних активів, таких як резерви центрального банку та державні облігації; решта віддаватиметься в борг домашнім господарствам і фірмам і, таким чином, сприятиме економічному зростанню. Повертаючись до ЦВЦБ експерти МВФ вважають, що найефективнішим і взаємовигідним варіантом буде державно-приватне партнерство, тобто. об'єднання зусиль приватного та державного секторів.

В даному випадку, центральний банк просто пропонуватиме провайдерам електронних грошей розрахункові послуги, включаючи доступ до резервів центрального банку. За інші функції відповідатимуть приватні провайдери електронних грошей. Це, звісно, передбачає, що громадськість розуміє обмежену відповідальність центрального банку і розглядає ЦВЦБ як продукт, що повністю належить центральному банку. А якщо ні, то репутаційний ризик для центрального

банку знову вийшов би на перший план. Однак, можна відзначити, що в даний час відповідальність за шахрайство або технічні збої, пов'язані, наприклад, з дебетовою картою клієнта комерційного банку, не покладається на центральний банк, хоча комерційні банки мають доступ до його резервів.

Таким чином, спільна ЦВЦБ є набагато дешевшою та менш ризикованою моделлю для центральних банків порівняно з повноцінною моделлю. Вона також зберігає порівняльні переваги приватного сектору щодо інновацій та взаємодії з клієнтами та центрального банку у забезпеченні довіри та ефективності.

У цілому нині, можна дійти невтішного висновку, що ЦВЦБ є дуже індивідуальним рішенням кожної країни, адже, необхідно, щоб система працювала ефективно та сприяла розвитку економіки, а не завдавала додаткових збитків. У кожному даному випадку слід розглядати різні комбінації як у характеристиках і властивостях цифрової валюти, так і у співпраці з приватними компаніями. Саме тому, у більшості країн досі проводять дослідження або тестування тих чи інших варіацій цифрової валюти, а не здійснено повноцінне впровадження цих технологій. Важливо розуміти, що держави не збираються втрачати контроль над грошовими потоками у своїх країнах, тому займаючи вичікувальну позицію та проводячи дослідження, готові вчасно зреагувати на зміни ситуації на фінансовому ринку.

Роблячи загальний підсумок, можна зробити такі висновки:

1. В даний час відбувається активний процес цифровізації платіжних інструментів, яскраво виражений у розвинених країнах. При цьому готівка досі залишається дуже важливим засобом платежу, який тільки за певних умов у довгостроковій перспективі повністю зникне у всьому світі. Також, у розвинених країн можна спостерігати рідкісні відхилення від загальних тенденцій, наприклад, висока частка готівки в Японії та Гонконгу, або зростання частки чеків у загальній вартості платежів у США.

2. Найближчим часом (5-10 років) більшість країн з метою не відставати від тенденцій фінансового ринку і не втрачати контроль над грошовими потоками запустить свої ЦСЦБ, проте в даний момент проводяться ретельні дослідження для визначення найбільш ефективних форм, які залежать від особливостей країни.

Висновки до розділу 3

Вдосконалення міжнародних платіжних систем у сучасному бізнесі є ключовим аспектом глобалізації економіки. З розвитком технологій і зростанням обсягів міжнародної торгівлі з'являється необхідність у швидких, надійних і безпечних рішеннях для обробки фінансових транзакцій. Інновації відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності та прозорості цих процесів. Впровадження новітніх технологій дозволяє знижувати витрати на проведення платежів, мінімізувати ризики шахрайства та забезпечувати кращий захист даних клієнтів. Завдяки цьому міжнародні платіжні системи стають більш доступними для різних категорій бізнесу, незалежно від їхнього масштабу.

Цифровізація стала основним трендом у розвитку міжнародних платіжних систем, відкриваючи нові можливості для оптимізації бізнес-процесів. Сучасні компанії все частіше використовують блокчейн, штучний інтелект та автоматизацію для покращення роботи платіжних інфраструктур. Це дозволяє зменшувати витрати на операційні процеси та забезпечувати швидше обслуговування клієнтів. Одним із важливих досягнень є зростання популярності цифрових валют та електронних грошей, що надають нові шляхи для здійснення міжнародних платежів без необхідності користуватися традиційними банківськими послугами.

Разом з тим, інноваційні рішення, як-от платежі A2A, які набувають популярності у таких країнах, як Бразилія та Індія, демонструють значний потенціал для змін у платіжній інфраструктурі. Однак на ринках, де активно використовуються карткові платежі, як-от у Великій Британії та США, ці нові платіжні системи стикаються з викликами через звички споживачів, що продовжують надавати перевагу карткам. Водночас продавці зацікавлені в цьому типі платежів через їхні нижчі витрати. Цифровізація відкриває нові можливості для розширення доступу до фінансових послуг у країнах, що розвиваються. Мобільні платіжні платформи й цифрові гаманці вже забезпечили доступ до фінансових сервісів мільйонам людей, раніше обмежених у використанні банківських послуг.

Це сприяє їхній інтеграції в глобальну економіку, однак готівка, як і раніше, відіграє важливу роль, особливо в періоди економічної нестабільності. Наприклад, у 2023 році готівкові транзакції зменшилися на 8%, але готівка продовжує становити значну частину загального обсягу транзакцій у багатьох країнах.

Окрім того, розвиток фінансової інклюдії вказує на те, що ера постоплати підходить до завершення. Постоплата, популярна в таких регіонах, як Латинська Америка та Японія, поступово втрачає популярність на фоні зменшення використання готівки та збільшення кількості користувачів, що надають перевагу цифровим платежам. Це також підтверджує тенденцію до повного відходу від традиційних платіжних інструментів у бік цифрових рішень. Попередньо оплачені картки також відіграють важливу роль у сучасних платіжних системах. У 2024 році їхній світовий обсяг транзакцій перевищить 1 трильйон доларів. Універсальність цих карток робить їх привабливими для різних категорій споживачів, від B2C-платежів до виплат заробітної плати, державної допомоги та подарункових карток. Вони також сприяють фінансовій інклюдії, обслуговуючи клієнтів, які не мають доступу до традиційних банківських послуг.

Однак цифровізація несе за собою і певні ризики, які вимагають ретельної уваги з боку бізнесу та урядів. Наприклад, збільшення кіберзагроз та шахрайства вимагає впровадження нових механізмів безпеки. Важливо, щоб компанії інвестували в сучасні системи захисту даних і забезпечували відповідність міжнародним стандартам безпеки. Лише в такому випадку цифровізація платіжних систем зможе повністю розкрити свій потенціал.

Загальний напрямок розвитку міжнародних платіжних систем вказує на необхідність тіснішої співпраці між приватним сектором, регуляторами та урядами. Тільки в умовах ефективної комунікації та взаємодії можна створити стандарти, які забезпечуватимуть безпеку і прозорість усіх процесів.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міжнародні платіжні системи мають визначальний вплив на розвиток світової економіки, оскільки забезпечують ефективну інфраструктуру для здійснення фінансових операцій між країнами. Вони стали невід'ємною частиною міжнародної торгівлі, інвестування, і мають безпосередній вплив на функціонування бізнесу в глобальних масштабах. Дослідження теоретичних аспектів діяльності міжнародних платіжних систем вказує на їх тривалий історичний розвиток, який пройшов через кілька ключових етапів. Спочатку це були прості банківські операції, орієнтовані на внутрішні ринки, а згодом вони перетворилися на глобальні структури, що обслуговують міжнародні бізнес-операції. Становлення цих систем супроводжувалося розвитком технічних інновацій і правових норм, що дозволили створити прозоріші та безпечніші механізми для міжнародних фінансових транзакцій. Еквайринг, як важливий компонент міжнародних платіжних систем, забезпечує інтеграцію платіжних технологій у всесвітню торгівлю. Його роль полягає в тому, щоб з'єднувати банки та продавців, полегшуючи фінансові операції між країнами. Це сприяє не лише збільшенню швидкості та безпеки платежів, але й покращенню доступу до нових ринків. Завдяки еквайрингу бізнес отримує можливість приймати платежі в різних валютах, що значно знижує бар'єри для виходу на міжнародні ринки. Таким чином, еквайринг сприяє не тільки розвитку бізнесу, але й зростанню міжнародної торгівлі в цілому, оскільки забезпечує спрощені та прозорі механізми фінансової інтеграції.

Особливу увагу варто приділити електронним грошам, які стають основою сучасних міжнародних платіжних систем. Їх роль у платіжній інфраструктурі постійно зростає через зручність та безпеку, яку вони забезпечують як для бізнесу, так і для споживачів. Електронні гроші сприяють значному скороченню часу, необхідного для обробки транзакцій, і дозволяють уникнути багатьох традиційних витрат, пов'язаних із міжнародними платежами. Вони також знижують ризик втрат, пов'язаних із валютними коливаннями, оскільки транзакції відбуваються практично

миттєво, що робить їх більш надійними для міжнародного бізнесу. Розвиток електронних грошей також сприяє зростанню електронної комерції, яка значною мірою залежить від ефективних платіжних рішень.

Аналіз поточного стану міжнародних платіжних систем свідчить про їх значний прогрес та еволюцію. Технологічні інновації, такі як блокчейн та цифрові валюти, змінюють способи обробки міжнародних транзакцій, роблячи їх швидшими, надійнішими та прозорішими. Особливо актуальними стають питання інтеграції між системами, що дозволяє різним платіжним платформам взаємодіяти між собою для підвищення ефективності транзакцій. Крім того, вдосконалення таких систем сприяє зростанню глобальної економіки через спрощення доступу до фінансових послуг для малих та середніх підприємств, які є важливим елементом міжнародної торгівлі. Водночас розвиток міжнародних платіжних систем супроводжується низкою викликів. По-перше, це питання безпеки та конфіденційності даних, які стають все більш актуальними через зростання кількості кібератак. Міжнародні платіжні системи, як і будь-яка фінансова інфраструктура, стикаються з ризиками шахрайства та крадіжки даних, що змушує учасників ринку постійно вдосконалювати свої системи захисту. По-друге, це питання регулювання. В умовах глобалізації стає необхідним створення ефективних міжнародних правових норм, які б забезпечували надійність та прозорість транзакцій.

Інновації в галузі міжнародних платіжних систем відкривають нові можливості для бізнесу. Зокрема, впровадження штучного інтелекту та автоматизація процесів дозволяють оптимізувати платіжні операції, що підвищує їх ефективність і знижує вартість. Важливу роль відіграють також мобільні технології, які стають популярними серед користувачів і надають можливість здійснювати платежі з будь-якої точки світу. Інтеграція таких технологій з платіжними системами створює нові умови для розвитку міжнародного бізнесу. Цифровізація міжнародних платіжних систем є однією з основних тенденцій майбутнього. Впровадження цифрових валют центральних банків, інтеграція блокчейн-технологій та розвиток нових інструментів для фінансових операцій сприятимуть подальшому зростанню глобальної економіки. Це дозволить скоротити витрати на транзакції та

підвищити доступність фінансових послуг для різних верств населення, що стане ключовим фактором у забезпеченні сталого розвитку міжнародних платіжних систем.

Для подальшого вдосконалення міжнародних платіжних систем та подолання існуючих викликів, важливо розробити конкретні рекомендації, які сприятимуть підвищенню ефективності, надійності та доступності цих систем у глобальному контексті. На основі проведеного аналізу та виявлених тенденцій можна виділити кілька ключових напрямів, що потребують уваги як з боку регуляторних органів, так і приватного сектору:

1. Розширення співпраці між регуляторами різних країн з метою гармонізації правових норм у сфері міжнародних платіжних систем є ключовим напрямом для покращення функціонування глобальних платіжних мереж. Ця рекомендація стосується урядів, центральних банків та міжнародних фінансових організацій, які мають на меті зменшення правових бар'єрів і забезпечення уніфікованого підходу до регулювання транскордонних фінансових операцій. Гармонізація правових норм сприятиме зниженню ризиків, пов'язаних із розбіжностями у національному законодавстві, що значно полегшить інтеграцію міжнародних платіжних систем і стимулюватиме розвиток міжнародного бізнесу.

2. Активне впровадження інноваційних технологій, таких як блокчейн і штучний інтелект, з метою підвищення ефективності та безпеки фінансових операцій є важливим кроком для забезпечення стійкості та гнучкості платіжних систем. Ця рекомендація адресована фінансовим установам, технологічним компаніям та розробникам платіжних рішень, які повинні зосередитися на використанні сучасних технологій для створення більш прозорих та захищених процесів обробки транзакцій. Використання блокчейну може значно знизити ризики шахрайства та забезпечити більшу довіру між сторонами, що здійснюють фінансові операції, тоді як штучний інтелект може підвищити автоматизацію та оптимізувати управління ризиками, що є особливо важливим для міжнародних фінансових інститутів.

3. Вдосконалення інфраструктури електронних платежів з акцентом на

мобільні рішення для підвищення доступності фінансових послуг є актуальним завданням для урядів, міжнародних організацій та фінансових установ, які прагнуть розширити доступ до платіжних систем на глобальному рівні. Ця рекомендація орієнтована на розробників фінансових технологій і державні установи, які мають на меті покращення фінансової інклюзії, особливо в менш розвинених регіонах. Створення надійної та інтегрованої інфраструктури електронних платежів, зокрема мобільних платіжних рішень, дозволить забезпечити ширший доступ до фінансових ресурсів для різних учасників ринку, що сприятиме розвитку світової економіки та підвищенню рівня фінансової інтеграції.

ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адабашев Т. К. До питання класифікації платіжних систем, що функціонують в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право* : зб. наук. пр. 2013. № 2 (13). С. 142–153.
2. Адамик Б., Ткачук В. Платіжні системи: фундаментальні засади та перспективи трансформації. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2019. Том 29. № 3. С. 63–73.
3. Алексеєнко М. Д., Ярова А. В. Електронні гроші: сутність і види. *Фінанси, облік і аудит*. № 19. 2012. С. 9–14.
4. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелей Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). *Академічні Візії*, 2023, №20. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/456/412> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
5. Глобальне дослідження з питань шахрайства у банківській сфері. KPMG International, 2019. URL: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/11/Global_Banking_Fraud_Survey.pdf (дата звернення: 24.06.2024 р.).
6. Дзюблюк О. В. Гроші та кредит : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с.
7. Домінова І. Теоретичні аспекти управління ризиками електронного банкінгу. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 18. С. 156–162.
8. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні. *Економічний аналіз*, 2020. №30 (1)-2, С. 44–52.
9. Змайло В. О., Пожар А. А. Міжнародні платіжні системи у міжнародному бізнесі. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 14-15 серпня 2024 року. Львів : Львівський науковий форум, 2024. С. 16–17.
10. Ільницька Н. Аналіз світового ринку електронних грошей. *Вісник НБУ*.

№ 4. 2010. С. 31-36.

11. Інкубаційна програма для фінтех стартапів. OPEN BANKING LAB, 2017. URL: <http://1991.vc/otp> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
12. Калмикова О. М. Функціонування платіжної системи України та стратегія її розвитку. *Молодий вчений*. 2015. № 1(1). С. 100–103.
13. Лазоренко Т. В., Пашук Л. В., Єжелей Ю. О. Проблеми комплексної оцінки впливу глобальних підприємницьких структур на розвиток національної економіки. *Економіка. Фінанси. Право: Аналітик*. Київ. 2023, № 7. С. 10–16. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/354> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
14. Лук'янов В. Розвиток міжнародних платіжно-розрахункових відносин та їх вплив на платіжні системи в Україні. *Банківська справа*. 2010. № 2-3. С. 86–95.
15. Міщенко С. Вдосконалення системи безготівкових роздрібних платежів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 5. С. 22–28.
16. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Центр Разумкова. Заповіт. 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 24.06.2024 р.).
17. Семенов А. Ю. Стан розвитку та формування цифрової економіки в Україні. Гельветика. *Проблеми системного підходу в економіці*, 2020. №3 (77)-1. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-3-10> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
18. Страхарчук А. Я., Страхарчук В. П. Інформаційні системи і технології в банках: Навч. посіб. МОН. К., 2010. 515 с.
19. Шевченко І. О. Смарт-контракти як концепція технології блокчейн в цифровій торгівлі. *The IV International Scientific and Practical Conference «The latest implementation of technologies in education»*, Munich, Germany. 2022. С. 116–120 р.
20. Ястремська О. М., Гудима О. В., Єжелей Ю. О., Лук'янихін В. О. Новітні інноваційні освітні системи і технології в галузі менеджменту. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*, 2023, №37, С. 465–472. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/837/762> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

21. 12 Payment Gateways for International eCommerce Transactions in 2024. URL: <https://www.clarity-ventures.com/payment-hub/international-e-commerce-transactions> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
22. A survey of the global payment systems in six charts. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/psd/a-survey-of-the-global-payment-systems-in-six-charts> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
23. Arslanalp S., Eichengreen B., Simpson-Bell C. Gold as international reserves: Barbaric relic no more?. *IMF Working Paper*, 2023. WP/23/14. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/01/27/Gold-as-International-Reserves-A-Barbarous-Relic-No-More-528089> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
24. Auer R., Cornelli G., Frost J. Rise of the central bank digital currencies: Drivers, approaches and technologies. *BIS Working Paper*, 2020. № 880. URL: <https://www.bis.org/publ/work880.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
25. Benson C, Loftesness S., Jones R. Payments Systems in the U.S. Glenbrook Press, URL: https://glenbrook.com/wpcontent/uploads/2017/09/Payment_Systems-Overview-ThirdEdition.pdf (дата звернення: 24.06.2024 р.).
26. Bitcoin is an innovative payment network and a new kind of money. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
27. Blair, W. The Digitalization of Japan. Seeking Alpha. 2021 URL: <https://seekingalpha.com/article/4418839-digitalization-of-japan> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
28. Boston Consulting Group. URL: <https://www.bcg.com> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
29. Branches In Decline: Last One Out, Turn Off The Lights. URL: <https://thefinancialbrand.com/66228/bank-credit-union-branch-traffic> (дата звернення: 24.06.2024 р.).
30. Buckley R. P., Trzeciński M. Central Bank Digital Currencies and the global financial system: the dollar dethroned?. *Capital Markets Law Journal*, 2023. №18(2), P. 137-171.
31. Carnegie Endowment for International Peace. URL:

<https://carnegieendowment.org> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

32. Chahrour R., Valchev, R. The dollar in the era of international retrenchment. *NBER Working Paper*, 2023. №31405. URL: <https://doi.org/10.3386/w31405> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

33. Chorzempa M. China, the United States, and central bank digital currencies: how important is it to be first? *China Economic Journal*, 2021, 14(1), P. 102-115.

34. Clayton C., Dos Santos A., Maggiori M., Schregger J. (). Internationalizing like China. *NBER Working Paper*, 2022, № 30336. URL: <https://doi.org/10.3386/w30336> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

35. Crypto-assets Work underway, regulatory approaches and potential gaps. URL: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P310519.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

36. Developments in the International Payments System. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/024/1963/003/article-A003-en.xml> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

37. Digital Money, Cross-Border Payments, International Reserves, and the Global Financial Safety Net: Preliminary Considerations. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/068/2024/001/article-A001-en.xml> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

38. Directorate for financial and enterprise affairs committee on financial markets. URL: https://www.oecd.org/finance/financial-education/Effective-Approaches-FCPPPrinciples_Digital_Environment.pdf (дата звернення: 24.06.2024 р.).

39. Eichengreen B., Macaire C., Mehl A., Monnet E., Naef A. (). Is capital account convertibility required to acquire reserve currency status. *CEPR Discussion Papers*, 2022. DP17498. URL: <https://cepr.org/publications/dp17498> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

40. European Central Bank. The Payment Systems, Payments, Securities and Derivatives and the Role of the Euro system. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/paymentsystem201009en.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

41. Fintech and payments: regulating digital payment services and e-money.

J. Ehrentraud, J. Prenio, C. Boar, M. Janfils, A. Lawson. URL: <https://www.bis.org/fsi/publ/insights33.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

42. Fintech Trends that will Transform Banking and Financial Services in 2019. URL: <https://perfectial.com/blog/fintech-trends-2019> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

43. GLOBAL ANNEX. Future Payments Review. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6557a1eb046ed400148b9b50/Future_of_Payments_Review_report.pdf (дата звернення: 24.06.2024 р.).

44. Gopinath G., Stein J. C. Banking, trade, and the making of a dominant currency. *The Quarterly Journal of Economics*, 2021. № 136 (2), P. 783-830.

45. Group-IB Report Hi-Tech Crime Trends 2023/2024. URL: <https://securityinsight.nl/report/group-ib-report-hi-tech-crime-trends-2023-2024> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

46. Hlushchenko N. Smartphone instead of wallet: Ukrainians in love with mobile shopping. URL: <https://112.international/article/smartphone-instead-of-wallet-ukrainians-in-love-with-mobile-shopping-40608.html> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

47. Huaping, G., & Binhua, G. Digital economy and demand structure of skilled talents – analysis based on the perspective of vertical technological innovation. *Telematics and Informatics Reports*, 2022 №7. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2772503022000081> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

48. Implications of a U.S. CBDC for International Payments and the Role of the Dollar. URL: <https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/implications-of-a-u-s-cbdc-for-international-payments-and-the-role-of-the-dollar-20240216.html> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

49. Interlinking Fast Payment Systems for Cross-border Payments. April 2024. URL: <https://www.rba.gov.au/payments-and-infrastructure/pdf/report-interlinking-fast-payment-systems-for-cross-border-payments-april-2024.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

50. International Payment Methods: Simple Guide (2024). URL: <https://wise.com/us/blog/international-payment-methods> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

51. Krungsri becomes the first bank in Thailand offering real-time international

funds transfer based on Blockchain's Interledger for corporate customers. URL: <https://www.krungsri.com/bank/en/NewsandActivities/KrungsriBanking-News/blockchains-interledger.html> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

52. Lukina E. E. Dolgachev M. V. Electronic Payment Systems and Blockchain as a Constituent Part. URL: <https://knepublishing.com/index.php/KneSocial/article/view/1540/3647> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

53. Meeterenab, M., Trincado-Munozac, F., Tzameret, H. R., & Vorleye, T. Rethinking the digital transformation in knowledge-intensive services: A technology space analysis. Technological Forecasting and Social Change, 2022. № 179. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162522001639> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

54. Ni W. Online and Offline Integration Development of Yiwu Cross-border E-commerce in Digital Economy Era. Procedia Computer Science, 2022. №202, 307–312.

55. Okorieac, O., Russellb, J., Cherringtonc, R., Fisherd, O., & Charnleye F. Digital transformation and the circular economy: Creating a competitive advantage from the transition towards Net Zero Manufacturing. Resources, Conservation and Recycling, 2022. №189. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921344922005882#preview-section-snippets> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

56. Payment Systems Worldwide: A Snapshot. 2023. The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank Group. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099011624132054588/pdf/P1787031cca90801019d011a41f21efe348.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

57. Payment systems' changing role from economic growth to the new foreign policy lever. URL: <https://www.brookings.edu/articles/payment-systems-changing-role-from-economic-growth-to-the-new-foreign-policy-lever> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

58. Payments Landscape in Ukraine: Opportunities and Risks to 2022. URL: <https://www.reportlinker.com/p05440340/Payments-Landscape-in-UkraineOpportunities-and-Risks-to.html> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

59. Penga Y., Changqi T. Can digital transformation promote enterprise performance? – From the perspective of public policy and innovation. Journal of

Innovation & Knowledge, 2022. №7 (3). URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2444569X22000385> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

60. Positive Technologies. URL: <https://www.ptsecurity.com> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

61. Pozhar A., Strilets V., Franko L., Flehantova A., Tul S., Yezhelyi Yu. Monetary Policy in the Conditions of War: Ukrainian and Foreign Experience Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки», 2024. №2 (112), 102–108. URL: <http://puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/255/242>> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

62. Prasad, E. How will digital technologies influence the international monetary system? *Oxford Review of Economic Policy*, 2023, №39, P. 389-397.

63. S&P Global Ratings. URL: <https://www.spglobal.com/ratings/en> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

64. Statista. URL: <https://www.statista.com> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

65. Steady as we go: results of the 2023 CPMI cross-border payments monitoring survey. URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/brief5.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

66. The 2023 McKinsey Global Payments Report. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/the-2023-mckinsey-global-payments-report#> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

67. The Countries Most Reliant on Cash In 2021 URL: <https://merchantmachine.co.uk/most-reliant-on-cash> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

68. The Future of Digital Public Infrastructure: A Thesis for Rapid Global Adoption. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2024/02/the-future-of-digital-public-infrastructure-a-thesis-for-rapid-global-adoption?lang=en> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

69. The Global Payments Report 2024. URL: <https://offers.worldpayglobal.com/rs/850-JOA-856/images/TheGlobalPaymentsReport2024.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

70. The Practicalities of Cross-Border Payments in a Faster Payments World. URL: https://fasterpaymentscouncil.org/userfiles/2080/files/CrossBorderPayments_Faster

[PaymentsWorld_01-10-2024_Final.pdf](#) (дата звернення: 24.06.2024 р.).

71. Top 10 International Payment Systems: Which One to Choose for Your Business. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/top-10-international-payment-systems-which-one-choose-ilya-shaptala-drbovf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

72. Top 6+ Reasons Why FinTech Is Important. Axios Holding. URL: <https://axiosholding.com/6-reasons-why-fintech-is-important> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

73. Yezhelyi Yu. Democracy and Development: Interconnection of Political Regimes and Socio-Economic Progress. Актуальні проблеми та перспективи розвитку фундаментальних, прикладних, загальнотехнічних та безпекових наук: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 21 червня 2023 р. - Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 119-122. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/13105/1/Yezhelyi%20Yurii.pdf> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

74. What is Payment Security? Opayo. URL: <https://www.opayo.co.uk/blog/What-is-payment-security> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

75. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

76. World Payments Report 2023. URL: <https://www.capgemini.com/insights/research-library/world-payments-report> (дата звернення: 24.06.2024 р.).

77. World Payments Report 2023: Embracing Digital Payments. URL: <https://www.slimpay.com/blog/world-payments-report-2023-embracing-digital-payments> (дата звернення: 24.06.2024 р.).